

891 5A2-3

Livy

571

2009

899.

8 003

189

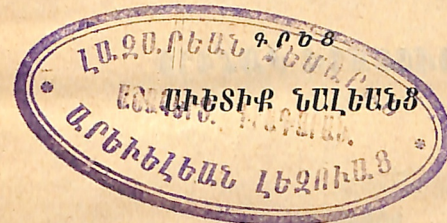
899
578
4.11.18

899

ՕՍԻՆ ԵՒ ՄՕՍԻՆ

ՊԵՊԵՆ

(1810 / 40934)

1899

1906

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼ

Տպարան Գ. Ս. Սանդիկանցի.

Типографія К. Саноянца, въ Александрополѣ

1899

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 5 Ноября 1898 г.

Իւր սիրելի որդոցը՝

ՅՈՒՍԻԿԻՆ, ՎԱՀԱԳՆԻՆ ԵՒ ԿԵՍԱՐԻՆ

ՕՐԻՆԱԿ ԹՐԱՏՈՒՅ

ՀԱՅՐԱՅԱՆ ՍԻՐՈՎ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ Է ՀԱՅՐԸ.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ.

Իմ սիրտստան որդի՛ք:

Աշխարհի մէջ առողջ և ապահով կեանք ունենալու համար՝ մարդիկ պարտաւոր են ծուլութիւնից հեռի մնալ և, որքան հնար է, աշխատել որ և իցէ գործով պարապելու: Մեր նախնիք շատ ճշմարիտ են ասել՝ թէ ծուլութիւնը մայր է բոլոր չարութեան:

Բնութիւնը իւր գործողութեան մէջ երբէք չի սխալուում. նա շարունակ գոյացնում է զգայական և անզգայ էակներ. զգայականին տալիս է կամք և կարողութիւն, իսկ անզգաներին ներգործող զօրութիւն:

Զգայականները ծնուած օրից ունին իւրեանց մէջ ընդաբոյս հակումն, հակումից հետևում է գաղափար, գաղափարից՝ սովորութիւն, սովորութիւնից՝ ունակութիւն և այս վերջինի մէջ երկար մնալով՝ անընդհատ, մարդիկ ստանում են

№ 569

541-2009

բնաւորութիւն, որից գուրս է գալիս զանազան ստորոգութիւն, բարի և չար, լաւ և վատ:

Անհնար է, որ բոլոր ծնուած մարդիկ մի տեսակ բնաւորութիւն ունենային, ըստորում նրանք առաջ են գալիս զանազան շրջաններից: Թէև ուսումը և կրթութիւնը նորանց գաղափարները բաւականին միացնում է, բայց այնուամենայնիւ անհատից չէ կարող արմատախիւ առնել նորա ընդաբոյս հակումը: Մանաւանդ ծուլութիւնը, որ ամենատեսակ հակման արմատն է, նորանից են գուրս գալիս համարեա շատ մոլութիւններ, մոլութիւնից յառաջանում է չքաւորութիւն, յուսահատութիւն և կարօտութիւն:

Այս գրքոյկի հերոսների մէկն է օրիորդ Կարօտութիւնը, որին Օսին տեսնում է անտառի մէջ մարմնացած երեւոյթով: Նա զգւում է նորա գորովներից և ջանք է անում ազատուել, ուստի խաբելով օրիորդ Կարօտութեանը՝ տանում է գերեզմանատուն և կենդանի թաղում: Ասել է թէ սեպհական ջանքով հեռանում է ծուլութիւնից, դիմում է աշխատութեան, որով և հասնում է յաջո-

ղութեան:

Հետեցէք, զաւակներս, Օսինին, օգտուեցէք գրքոյկիս սլարունակած բարոյականից, եղէք աշխատասէր և մեր ազգի ու հասարակութեան համար պիտանի անդամներ, որով իմ հայրական օրհնութեան հետ կը վայելէք աշխարհիս վրայ ընդհանուրի սէրն ու բարեբանութիւնները:

Ձեր հայրը:

ՕՍԻՆ ԵՒ ՄՕՍԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Առաւօտ էր. դեռ արեւի նորածին ոսկեփայլ շառաւիղները հազիւ հազ տարածւում էին անտառի մօտ գտնուած Ծաթեր գիւղի վերայ. Գեղջկական ճաշակով, ցիր ու ցան, գետնափոր շինուած տների բլրակաւոր տանիքներից ծուխերի թանձր ծառացած սիւները հետզհետէ բարձրանալով՝ աննշմարելի կերպով ցնդւում էին օդի մէջ: Գիւղի հովիւները ժողովում էին գառների, ոչխարների, հորթերի և կովերի առանձին առանձին հօտերը և աջ ու ձախ բաժանելով՝ տանում էին անտառի դալարաւէտ արօտատեղերի մէջ արածացնելու:

Անտառին աւելի մօտ, գիւղից բաւականին հեռի, կար մի առանձին կիսաւեր խրճիթ բոլորովին անխնամ մնացած և ոչ ոք նրա վերայ միտ

չէր դարձնում և յայտնի չէր, թէ այս խրճիթն ինչ ժամանակից էր մնացել և թէ ո՞ւմ էր պատկանում: Բայց արևի առաւօտեան թարմ արձակած շառաւիղներն այս խրճիթի վերայ տարածուել չխնայեցին, ինչպէս և բոլոր արարածների վերայ: Այդ խրճիթից դանդաղ քայլերով դուրս եկաւ վերին աստիճանի գծուծ հաղնուած մի առոյգ պատանի, նայեց շուրջը, ճմլեց խանդարուած քնով ճնշուած աչքերը, հառաչեց, հանդարտիկ և դանդաղ դիմեց դէպի արևելք, կարծես զուարճանալով արևի թարմ շողերի վերայ: Գնում էր նա աննըպատակ, երբէք չէր մտածում բնական խրճիթի հոգատարութեան մասին: Նա գնում էր անտառի աւելի խիտ ու թաւոտ տեղերը: Ի՞նչ էր մտածում, այդ ոչ ոքի յայտնի չէր, կարծես և իրան էլ յայտնի չէր, երևի բոլորովին աննպատակ էր: Բայց առոյգ և նորատի լինելով ճարպիկ և հուժկու կերպով խիտ ծառերի մեջից արագութեամբ անցնում էր պատանին և կարծես, որքան արևի ճառագայթներն ուժեղանում էին, ինքը ևս զօրանում էր և շարունակում էր դէմը հանդիպած

ծառերի միջով աւելի և աւելի անտառի խորքը գնալ առանց մի որ և իցէ արգելքի:

Արեգակն արդէն շատ էր բարձրացել միայն երիասարդը չէր զգում, որովհետև անտառի խիտ ծառերը և նորանց հովասուն շուքերն արգելում էին նորան որոշել օրուայ որ ժամանակ լինելը: Բարձրացաւ նա մի ծառախիտ բլուրի վերայ, որից երևում էր հանդէպը թէ արևի թափանցիկ ծառերի շիւղերի միջից ընկած շողերը և թէ անտառի անվերջ շարունակութիւնը:

Յոգնեց, նստեց մեր թափառաշրջիկը, փոթորկից թափուած, չորացած ծառերի կոյտի վերայ, տեսաւ շուրջը պատող անտառը միացած երկնքի հետ: Լուռ էր նա, բայց սիրտը, տխուր էր երևում, սկսեց մրմնջել մի բան, չէր հասկանում ի՞նչ էր և ինչ էր ցանկանում. նստաւ գլուխը կախ, կարծես անշարժ էր, չէր երևում կենդանութեան նշոյլ և զգացմունք:

Շատ չտևեց այս դրութիւնը, երբեմն երբեմն նա ինքն իրան փսփսում էր.

— Տօ՛, ես այսքան ժամանակ զուրկ հօրից:

մօրից, եղբօրից ապրում եմ իմ մասնաւոր ծառայութիւնով և գիւղացւոց խնամատարութեամբը: Թէև հայրս՝ Ափիկը և մայրս՝ Շողիկը միտս չեն գալիս, վաղուց են նրանք մահացել, բայց եղբայրս՝ Մօսն, որ հիմա կենդանի է, ինձ չէ ճանաչում, որովհետև ես աղքատ եմ իսկ ինքը հարուստ: Չճանաչելը մի կողմը մնալ, անիրաւը գիւղի մէջ ինձ որ տեսնում է, այնպէս է հեռի նախշում, կարծես թէ մօտից անցկենալիս սլիտի նորան կաչեմ, կամ մի որևիցէ ողորմութիւն, կամ օգնութիւն խնդրեմ:

Այսպիսի կեանք վարելուց հազար անգամ ես գերագոյն եմ դասում հաւասարուել վայրենի աւաստւոյների հետ և նորանց մէջ օրերս անցկացնել, քան թէ մեր գիւղում, Թորոսենց, Զաքէանց, Եղուբանց և այլն տների ծառայութիւնը անելով ապրել և ինչպէս ապրել, ցամաք հացով կամ մի գուշ թանով: Ո՛հ, ես այսքան տարի անցկացրի այս գիւղի մէջ և հիմա, ինչպէս ինձ գիւղացիք ասում են, 19 տարեկան եմ, այդ, իհարկէ, ինձ յայտնի չէ, միայն ես հաւատում եմ

մեր գիւղի ծերունի Մելիք Վիրապի խօսքին, նա է ասում, թէ տասն և իննը տարեկան եմ: Մելիքն ազնիւ ծերունի է, երբէք չէ լսուած, որ նա սուտ խօսի և չարութիւն գործէ: Հօ, սուտ չեմ ասում, իցէ այս տեսակ ապրելուց աւելի լաւ է մեր անվերջ անտառի մէջ ապրել, ուր որ յարմարին կը գայ ինձ, ի՞նչ է իմ դրութիւնը, տուն ասես, տուն չունիմ, մի աւերակ խրճիթ, որտեղ և բնակում են գիւղից փախած շները, այն էլ ոչ գուռն ունի, ոչ փականք: Ես չեմ կարող հասկանալ, թէ ի՞նչպէս իմ եղբայրը առանց որ և իցէ նեղութիւն կրելու հարստացաւ, նա ունի տուն, ունի կարողութիւն, ունի և այն ամեն հարկաւոր անասուններն և առարկաները, ինչ ոչ ոք մեր գիւղում չունի, ո՞վ գիտէ ինչ հանգամանքից է առաջ եկել, այդ իմ խելքը չէ հասնում: Հէնց այդ պատճառաւ մեր գիւղացիք ինձ ասում են յիմար «գասօ»: Ախար գասօ բառի նշանակութիւնը յիմար ասել է: Քիչ էր մնում, որ ես էլ հաւատայի մեր գիւղացոց ասածներին, բայց չէ՞ որ ես յիմար չեմ, ի՞նչ մի տարօրինակ գործ եմ արած, որ տեղիք լինէր

ինձ յիմար անուանելու: Մեր գիւղացիք առաջարկում են ինձ ձրիապէս ծառայել իրանց, անտառից փայտ կտրել, հորթերը և գառները, արածեցնել, ամեն մէկին կարիքս հասածի չափ ծառայել անվարձ: Այս ամեն ծառայութեանցս փոխարէն ի՞նչ են վճարում—մի կտոր հաց, առ առաւելն մի գուշ թան: Ահա նոցա ինձ տուած շորերը, մի հին վերարկու, որ տասը տարի Մուքէլը հագնելուց յետոյ ինձ է ընծայել: Տասը տարի կըլինի, որ ես շապիկ չեմ հագնում, ոտերիս չարուխները լաւ էր, որ մի սատկած վարազի կաշուց արեցի, գլխիս քօլօզը մեր գիւղի հովիւների հնացած քեչայից շինեցի և համարեմ այս ամենը փչացել են: Ախ, ի՞նչ կըլինէր ես էլ անասունների նման մարմնիս վերայ խիտ և երկար մազեր ունենայի, այն ժամանակ չէի կարօտիլ հագուստի: Որքան ցանկացայ ծառայ լինել հիմնապէս մի տան մէջ, չ'յաջողուեց, որովհետեւ մեր գիւղացոց մեծ մասը իրարու ծառայ են, տնաշէնները հովիւ անգամ չընդունեցին, հաշուելով թէ ես յիմար եմ և չեմ կարող կառավարել, ոչ մի ծառայութիւն չգիտեմ:

Թէ նրանց ասածը որքան ճշմարիտ է, չգիտեմ, միայն կարծում եմ, որ այդքան էլ յիմար չեմ: Ախ, երանի կըլինէր պարզ երևէր յիմար եմ թէ ոչ, երանի ես կարողանայի պարզ տեսնել և ճանաչել: Մի մարդ էլ չկայ, որ ուղիղը հաստատէր իմ յիմար լինելը, առանց այն էլ՝ մեր գիւղացիք համոզուած են, որ յիմար եմ և անուանում են ինձ յիմար Սսին: Եթէ ես լինէի ռէս, համբայ, կամ գզիր և կամ մի փոքր կարողութեան տէր, իհարկէ ինձ չէին այդպէս անուանիլ, բայց ո՞ր մէկին կարող եմ ցոյց տալ, թէ ես անխելք և յիմար չեմ: Բաւական է, որ ես աղքատ եմ և մէկը միւսին մտիկ տալով համոզուած են, թէ ես յիմար եմ:

Օսինը զայրացած սրտով վեր եկաւ բլրից իջաւ գէպի ծոր ծորը, որտեղ ցիրուցան թափուած քարերի և խիտ ծառերի միջից հոսում էր վճիտ և կարկաշատ հոս մի վտակ: Նա երբէք անտառի խորքը չէր գնացել այսչափ հեռու և չէր տեսած այս փոքրիկ գետակը, որ խոխոջելով գլորում էր առանց արգելքի գէպի ցած իւր ալիքները ա-

փերին խփելով:

Ձառի վայրը շատ ուղղահայեաց լինելով, Օսինը բեզարեց և նստեց մի քարի վերայ: Նա հանեց պարկից մի կտոր չոր հաց և անտառի մէջ գտնուած պտուղներից և մի քանի տեսակ գիւղացոց գործածած կանաչեղէն, որ շրջագայելիս էր հաւաքել:

Օսինն ուտում էր և մտածում:

— Կենդանիքը, որ միայն խոտ ուտելով և ջուր խմելով են ապրում, միթէ ես չեմ կարող նրանց նման ապրել, ահա անտառի մէջ ամեն մի հարկաւոր դալարիք և պտուղներ շատ լաւերից է գտնւում. լաւ է հազար անգամ բնակուեմ այս տեղ, քան թէ իմ աւերակ խրճիթը: Այստեղ մի փոքր երկիւղ պիտի կրեմ վայրենի գազաններից, ոչինչ, դորա հնարը գտնելը դժուարին բան չէ, հաստատուն հոնի ծառերից ամուր մահակներ կը պատրաստեմ և նորանք գէնքի տեղ կարելի եղածի չափ ինձ կը ծառայեն և նորանցով կ'վախացնեմ բոլոր վայրի անասուններին և գազաններին. գուցէ ժամանակին գէնք ևս կարող կ'լինիմ ճարել. այդ էլ մի

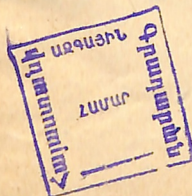
դժուարին գործ չէ: Կ'խնդրեմ մեր գիւղացիներից մի կացին, որ իւրեանց համար փայտ կտրեմ. նորանք մէկի փոխարէն երկուսը կ'տան, եթէ ես յայտնեմ, թէ անտառի մէջն եմ ապրում և շարունակ պիտի պարապեմ վառելափայտ և գերաններ իւրեանց մատակարարելու:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Պարզ ճաշելուց յետոյ՝ Օսինը մօտեցաւ առուակին, փորսող պառկեց քարի վերայ և զննեց իւրեղեայ ջրից մի կուշտ խմեց: Երբ քարի վերայից բարձրանում էր՝ յանկարծ ծառերի շիւղերի միջից աչքին ընկաւ մի դեռափթիթ գեղեցկուհի օրիորդ, որը ուղղակի գալիս էր իւր մօտ:

Օսինն առաջին անգամն էր տեսնում այդպիսի չքնաղ և նազելի արարած: Նա կարծեց թէ եկող գեղեցկուհին մի օրիորդ իշխանուհի էր, որ գալիս էր ջուր խմելու, բայց օրիորդը առուակը թողած դիմեց գէպի Օսինը:

Իմ սիրելի Օսին, սկսեց դիցուհին, քո տեսու-

54-2009

Թեան կարօտ մնալով՝ սիրտս բոլորովին հալ ու մաշ ճնշւում էր, որքան ուրախ եմ, որ այսօր բաղդ ունեցայ քեզ հանդիպելու և առանձնացած միայնակ նոյն իսկ անտառի մէջ: Իմ հոգոյս հատոր, իմ սիրելի անձս, իմ մտքիս առարկան, խընդրում եմ, աստ, արդեօք դու սիրում ես ինձ:

Օսինը շուտաւել էր այս նորանշան սիրավառ քնքուշ օրիորդին ապշած նայելով: Նա տրտմում էր, որ օրիորդը կամաց կամաց առաջ էր գալիս, իսկ իւր ոտերը անյայտաբար յետ յետ էր ընկրկում, համարեա աննկատելի կերպիւ ինքը հեռանում էր աղջկանից: Վերջապէս Օսինը վստահացաւ, սիրտ արեց և հարցրեց:

— Աղջիկ, դու ո՞վ ես, դու ո՞ւր, այստեղ ո՞ւր:

— Ես քո կարօտկէզ սիրուհիդ եմ:

— Դու իմ սիրուհիս ես:

— Այո՛, այո՛, ես՛, մի թէ դու ինձ չես ճանաչում, հոգեակս՝ Օսին. չէ՞ որ ես անընդհատ գիշեր ցերեկ քեզ հետ եմ և քեզանից չեմ բաժանւում: Համբուրի ինձ, իմ սիրելի Օսին, գրկիր, միացիր ինձ, բաւական է, հոգիս այրւում է քո սիրոյդ մէջ, այլ

ևս չեմ կարող համբերել...

Օսին խելագարուածի պէս զարմացած մտիկ էր տալիս հրաշագեղ աղջկայ պատկերին և թանկագին փայլուն հանդերձին և չէր համարձակւում մօտենալ:

Վերջապէս, նա փոքր ինչ հեռանալով աղջկանից՝ նստում է առուակի ափում գտնուած մի քարի վերայ և սկսում է մտաբերել, թէ արդեօք ինքը երազումն է, թէ ոչ, հապա հաստատ իրականութիւն է արդեօք և չիցէ թէ հիւրի և փերիներն են այսպիսիքը: Եւ աղջիկը նկատելով նորան, մօտ է գնում և ուղղակի նստում է Օսինի հանդէպը և աչքերը սևեռած նորա երեսին՝ անընդհատ նայում է նորան:

— Չէ, չէ, սուտ է, իր կեանքումն էսպէս հրեշտակ կամ սատանայ նա տեսած չէ:

— Էհ, ինչ կըլինի թո՛ղ լինի, վճռեց Օսինը և հարց տուեց:

— Չասես, օրիորդ, անուշդ լինչ է:

— Սիրելիդ իմ Օսին, չէ որ ասացի քեզ, թէ ես քո կարօտալի տարփուհիդ եմ:

— Ես տարփուհի մարփուհի չ'գիտեմ:

— Առ այժմ այդ թող մնայ մի կողմը, դու ինձ էս ասա՝

— Անունդ թնչ է, քեզ թնչ են ասում:

— Օսին, դու կատակ ես անում, թէ սէրս ոտնակոխ անելով՝ արհամարհում ես ինձ:

— Դու ևս գիտես, որ ես մի գուեհիկ գիւղացի անտէր տղայ եմ, քեզ չեմ տեսած ոչ մի տեղ, և քեզ հետ երբէք ծանօթութիւն և բարեկամութիւն չեմ արած, հիմի քո միտքդ թնչ է. ո՞ւր ես եկել, ես ո՞վ, դու ո՞վ, գոնէ ասես՝ անունդ թնչ է:

— Ցաւում եմ՝ ի բոլոր սրտէ, իմ անգին սիրելիս, որ ես միշտ քեզ հետ եմ եղել և դու, ինչպէս երևում է, քարասրտացել ես, ուզում ես ինձ մոռանալ:

— Գլխացաւանք մի տալ, թէ հետեանքից չես վախում, ասա, ով ես, թնչ ես և թնչ է անունդ:

— Անունս ասացի քեզ սիրելի Օսին, բայց դու չկարողացար ըմբռնել: Երևի ձեր գիւղացիք քեզ որ յիմար են ասում, տեղիք ունեն: Իմ անունը «Կարօտութիւն է», քեզ չափազանց սիրելուս

և կարօտ մնալուս համար անունս Կարօտութիւն է մնացել, այս անունով էլ ամենայն տեղ ինձ կոչում են: Յոյս ունեմ, որ հիմա կարողացայ քեզ իմ անունը հասկացնել, այնպէս չէ:

— Է՛հ, հիմա հասկացայ որ դու խաբեբայ, գայթակղեցնող աղջիկ ես, աշխարհի մէջ Կարօտութիւն անուն չկայ՝ ոչ մարդու և ոչ կնոջ:

— Հէնց այդ է, սիրելիս, որ դու ոչինչ չգիտես. աշխարհի սկզբից մինչև այսօր իմ անունը կայ և կըմնայ յաւիտեան միայն դու տխմարի մէկն ես և իմ մասին չես կարող լաւ գաղափար կազմել ու հասկանալ:

Օսինը շրթունքն ուռցրեց, նա աւելի յիմարացաւ և ուսերը վեր քաշելով ասաց.

— Կարելի է, ես չեմ հակառակում, բայց որ այդպիսի անուն չեմ լսած՝ միթէ՞ մեղաւոր եմ:

— Մեղաւոր չես, հոգեակս, ո՛չ, ոչ երբէք, ընդհակառակը դու իմ անգին սիրելիս ես, իմ հոգոյս հատորն ես:

— Որ ալդպէս է, ասա խնդրեմ, դու ինձ ո՞ր տեղ ես տեսել և երբ:

— 25-ր, իմ սիրասուն Հոգիս, ասացի որ ամենայն օր միշտ քեզ հետ եմ և դու ինձ չես նկատում:

— Դու իմ հօրս ճանաչում ես:

— Ինչպէս չեմ ճանաչում, շատ լաւ եմ ճանաչում, ծերունի Ափիկին և մօրդ Շուշիկին, որոնց անչափ յարգել և պատուել եմ շարունակ:

— Թէ որ էդպէս է, եղբայրս ո՞վ է:

— Ափելի Մօսօն... ես նորան ատում եմ: Ասաց աղջիկը և սրտափշրուկ հեկեկալով ընկաւ Օսինի գիրկը:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Թէ ինչքան ժամանակ անցկացաւ ոչ Օսինն և ոչ աղջիկը չիմացան, աղջիկը միանգամայն արձանի նման նշույլ չէր ցոյց տալիս կենդանութեան, իսկ Օսինն երբեմնապէս ուշքի էր գալիս և ուսերը վեր քաշելով մտախոր զարմանում տարօրինակ երևոյթի մասին:

— Ի՞նչ է այս, ո՞վ Աստուած, ես սորան չեմ ճանաչում և չեմ տեսած, իսկ սա իմ ամենամտերիմն

է ձևանում, և որ գլխաւորն է, ճանաչում է յականէ անուանէ իմ բոլոր արիւնակիցներիս, իմ հօրս, մօրս, որ երբէք ես չեմ մտաբերում, ըստորում 19 տարեկան եմ: Հայրս մահացել է, երբ ես եղել եմ երկու տարեկան. իսկ մայրս հօրիցս չորս ամիս յետոյ: Այդ ընչքն է, որ նորանք իմ միտը չեն գալիս, իսկ սա ասում է՝ ես նրանց յարգում և պատուում էի: Ի՞նչ թէ ես, եղբայրս Մօսօն, որ ինձանից մեծ է, նա էլ լաւ չէ լիշում մեր ծնողներին: Ախր սա ինչպէս պիտի նորանց ճանաչէ, քանի որ սորա հասակը և դէմքի գծագրութիւնը ինձ ցոյց են տալիս առ առաւելն տասն և վեց տարեկան: Այստեղ մի հանելուկ կայ, բայց սպասենք, տեսնենք վերջն էլ ի՞նչ պէտք է լինի և ի՞նչ է սորա դիտաւորութիւնը, որ այսքան ինձ սիրում է:

— Ասա խնդրեմ, կրճքին սխմեց, ուշքի բերեց աղջկանը և հարցրեց Օսինը, դու ո՞րտեղացի ես, գիւղացի ես, թէ քաղաքացի:

— Իմ անգին սիրեկանս, ասաց օրիորդը կիսանաղ, ես ոչ գիւղացի եմ և ոչ քաղաքացի:

— Ապա զրտեղացի ես

— Ամենայն տեղացի:

— Քո տունը զրտեղ է:

— Ես սեպհական տուն չունիմ, իմ տունը իմ սիրեկանների գիրկն է:

— Շատ են սիրեկաններդ:

— Շատ, շատ. ես ամեն մարդու մօտ շուտ շուտ այցելութիւն եմ անում, նորանց մէջ քեզ չափազանց եմ սիրում և ցանկանում եմ քեզ հետ մնալ և ապրել անընդհատ:

— Որ էդպէս է, ինձանից հեռու կաց. ես ոչ տուն ունիմ, ոչ սեպհական բնակարան, ոչ կայք, ոչ կարասիք և ոչ անկողին, բնակւում եմ մի կիսաւեր խրճիթի մէջ: Շատ անգամ ինձ հետ ընկերանում են գիւղից զգուած և հեռացած շները, որոնք իւրեանց օրական պարէնը, սնունդը ճարելուց լետոյ՝ գալիս են ինձ մօտ հանգստանալու, որովհետեւ իմ խրճիթի դուռը միշտ բաց է թէ ցերեկը և թէ գիշերը, գնա՛ ուրեմն՝ ուր օր աւելի յարմարութիւն կը գտնես, ես քեզ որտեղ պիտի տեղաւորցնեմ. նամանաւանդ, որ

ես լաւ եմ համարում բնակել այս անտառի մէջ, քան թէ մարդկանց, կամ մեր գիւղացոց ընկերութեան մէջ:

— Աւելի լաւ, ասաց օրիորդը, այդ իմ իսկ ցանկութիւնն է որ դու անտառի մէջ ապրես, ըստօրում միշտ ինձ հետ կըլինիս:

— Դու այստեղ քնչ պիտի անես, ոչ հաց ունիս, որ ուտես, ոչ կարող ես բնակել ինձ հետ:

— Այդ է, սիրելի Օսին, որ ինձ չես հասկանում, ախար ես որտեղ կուենամ հաց, որ չեմ աշխատում, ոչ մանում եմ և ոչ գործում, միշտ դատարկ և անգործ ման եմ գալիս լեռներից լեռներ, անտառից անտառ պարապ սարապ:

— Հապա այդ շքեղ և թանկագին հագուստը քեզ ով է տուել. կերևի քո անթիւ սիրեկանները:

— Այս հանգերձները ես ճարել եմ անտառի այն խոր տեղերից, ուր մտրդկանց ոտքը երբէք, չէ դիպել, այնտեղի բուսած ծառերի տերեւներից և այս ծաղիկները, որ տեսնում ես, նոյն դալարավայրից հաւաքելով զարդարել եմ ինձ:

— Ապա հաց զրտեղից եո ուտում:

— Ինչ ով է տալիս հաց, դու չհասկացար որ իմ անունը կարօտութիւն է, ես կարօտ եմ ոչ միայն հացի, այլ ամեն մի չնչին առարկայի, որն անգամ քեզ համար նշանակութիւն չունի:

— Ուրեմն հեռու ինձանից, դու ինչ հետ գուր կըգաս իմ աւերակ խրճիթը, ես ոչ հաց ունիմ, ոչ ջուր և ոչ մի պատսպարան:

— Հոգիս, ինչ այդ բոլորը յայտնի է, ասաց օրիորդը, ես միայն քո սիրոյդ եմ կարօտ, քո դէմքը ինչ լիովն սնունդ է տալիս և կշտացնում է ինձ առանց մի որևիցէ բան ուտելու և խմելու:

Այս լաւ բան է, ինքնին ասաց Օսինը, ես քաղցած մեռնում եմ և ցանկանում եմ խոտաճարակ անասնոց նման ապրել այս անտառում, իսկ սորա համար իմ դէմքը կաթի սերից աւելի համեղ է երևացել, որ մտիկ տալով սնանի և կշտանայ. ապրիս Օսին, ինչ երջանիկ մարդ ես եղել, դու քաղցած մեռիր, ուրիշները քո մրօտած դէմքին մտիկ տալով կշտանան: Ո՛չ, սորա ասածը ճշմարիտ չէ, սպասեմ, վերջը տեսնեմ ինչ է սա ցանկանում և ինչ է ինձնից պահանջում... Օսինը յանկարծ

վեր թռաւ գնաց:

— Տեսնենք հետևում է ինչ, մտածեց նա: Իսկոյն տեղից բարձրացաւ օրիորդ Կարօտութիւնը և հետևեց նորան:

Օսինը գնում էր և ծառերի յետևից երբեմն նայում էր յետ, որ տեսնի թէ գալիս է աղջիկը. նա թէև մերժեց, կոպիտ վարուեց, բայց սիրտը քիչ քիչ սկսել էր վառուել դէպի անծանօթը, որ քայլերն ուղղում էր դէպի առաջ:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Սիրելի Օսին, ետևից կանչեց Կարօտութիւնը, չես ցանկանում գոնէ իմ դէպի քեզ ունեցածս այսքան սիրոյ փոխարէն թւագ ինձ տալ ընկերութեամբ գնալու, որով սիրած սիրտս երջանկացնելու:

— Լաւ է, կոպտաբար նկատեց Օսինն իւր մէջ, ես քաղցած, հազիւ կարողանում եմ զառի վերը բարձրանալ. իսկ սա ցանկանում է իմ ուսիս նստել, չէ, այդ իմ բանը չէ:

Ի՞նչ, դու իմ թեւն ես ուզում, ապա ես մնամ մի թեւանի, ես այս իմ թեւերով աշխատել, գործել եմ ցանկանում, մի թեւով ինչ կարող եմ անել. ոչ, քաւ լիցի. ինչ ուզում ես աս, բայց թեւ մի խնդրիր, ըստորում անկարելի այդ. թեւքս ինձ շատ են հարկաւոր:

— Ես քո թեւը ուսիցդ կտրել չեմ ուզում, գիտեմ որ միս և արիւնից է և ոչ թէ իմ թեւի նման բնութիւնից դուրս մի գոյացութիւն է. թողմնայ քո թեւը ուսիդ վերայ, ինչպէս որ կայ, ես առաջարկում եմ թեւիդ կրթնելով գնալ քեզ հետ հաւասար. մանաւանդ որ ես շատ թեթեւ եմ, քեզ չեմ յոգնցնիլ: Միթէ դու չգիտես, որ քո յաղթանդամ ուժեղ թեւը իմ գլխու հետ չեմ փոխիլ՝ քաւ լիցի այդ, ես միայն իմ ջերմեռանդ դէպի քեզ ունեցած սիրոյս մասին ցանկանում եմ քեզ հետ փաթաթուած գնալ. որքան հաճելի է ինձ այդ ձեռով քեզ հետ գնալ:

— Այս ի՞նչ երջանիկ մարդ եմ եղել ես, ինքնաբաւական և ինքնուրոյն փնթփնթալով ասաց Օսինը. թագուհոյ հաւասար օրիորդը ցանկանում

է ուսիս նստել և իմ թեւի փոխարէն տալիս է իւր գլուխը, իսկ ես հրաժարուում եմ այդ պատուից: Ի՞նչ արած, այնպէս քաղցած եմ, որ հազիւ ինքս կարող եմ այս բարձրավանդակից վեր ելնել, ո՛ւր մնաց շալակել և մի այլ անձնաւորութիւն: Չէ, սիրուն աղջիկ, կամ ինչպէս դու ասում ես՝ օրիորդ Կարօտութիւն, ճշմարիտը խոստովանած՝ ես այդպիսի սովորութիւն չունիմ, ես գնում եմ իմ ոտքերով, դու էլ գնա քո ոտքերով, ինչն է ստիպում մեզ միմիանց հետ փաթաթուած գնալ, իցէ որ այս դարերի և խռոչների մէջ ոտքերնիս սայթաքուի տապալինք և մի վնասի հանդիպինք: Օրիորդ կարօտութիւնը զայրացաւ Օսինի արհամարհանքի և կոպտութեան վերայ. նա լռեց և հետեւում էր Օսինին:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Երբ Օսինն և օրիորդ Կարօտութիւնը բարձրացան դարի գլուխը, Օսինն սկսեց սովորական գործածած կանաչիքը հաւաքել ուտելու համար:

Նորան հետևում էր և աղջիկը, երբ օրիորդը ներկայացրեց իւր հաւաքած դալարիքը, Օսինը զարմացաւ և ասաց.

—Աղջիկ, այդ անպիտան կանաչիքն ինչո՞ւ ես հաւաքել:

—Սիրելիս, քեզ համար եմ հաւաքում, այս շատ պատուական և շատ համեղ ուտելիք է:

—Ինչպէս համեղ կարող է լինել, այդ օշինդր է (եաւշան), այդ կանաչին չեն ուտում:

Ո՛չ, ո՛չ հոգիս, ասաց Կարօտութիւնը. սորանք են իսկ օգտակար և սննդարար կանաչիքը, քո հաւաքածներն աւանակներն են ուտում, ոչ թէ մարդիկ:

—Ի՛նչ ես ասում էյ, օշինդրը ուղտերն են ուտում և ոչ մարդիկ: Մարդիկ ուտում են օշինդրը, ասաց աղջիկը, որ նորանցից բուրէ անուշահոտութիւն, նորանց չմօտենալ՝ ոչ մի գեւուռնք: Օսինը լռեց և մտածում էր, թէ այս ինչ արարած պիտի լինի: Հրէշ է արդեօք թէ զգայուն մարդ: Դէմքը քնքոյշ է, իսկ երբ ձեռս դիպչում է նորա մարմնին, զգում եմ, որպէս

թէ մի ծառի ճիւղի է դիպչում. չլինի արդեօք սա այն արարածներից լինի, որոնց մասին մեր գիւղացիք պատմում էին թէ մեր լեռներում և մեր անտառում երևացել են երբեմն դիցուհիք:

—Ե՛հ, թող, մտածեց պատանին, ինչ ուզում է թող լինի, ինձ համար միւսնոյն է. կամենայ հրէշ դառնալ, կամենայ մարդ, ես իմը գիտեմ, թէ ի՛նչ խաղ պիտի խաղամ օրա գլխին, դեռ վերջը տեսնենք:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Արդէն երեկոյեան արեգակի վերջի թոյլ շառաւիղները անտառի մէջ գտնուած ամենաբարձր ծառերի ծալքերից անհետանալու վերայ էին, երբ Օսինը հազիւ նոր իւրեանց գիւղի ճանապարհը հասաւ. նորան քալ առ քալ հետևում էր և օրիորդ Կարօտութիւնը:

Վերջնալոյսը բաւականին դեռ լոյս էր տալիս Ծաթեր գիւղին, երբ Օսինը օրիորդ Կարօտութեան հետ մտաւ միասին իւր կիսաւեր խրճիթը:

Օսինի ծանօթ ընկեր շները վեր կացան ընդունելու նորեկներին:

Օսինը նորանց վերայ ուշ չդարձրեց, իսկոյն դիմեց իւր խրճիթի ներքին անկիւնը և տախտակների տակից հանեց մի կոտրած բրնձ և պատրաստուում էր խրճիթից դուրս գալ:

Երբ գնաց դէպի դուրսը օրիորդը հարցրեց.

— Ո՛ւր ես գնում, սիրելիս, չէ՞ որ այս է քո բնակարանը, որը ինձ լաւ յայտնի է:

Դու մի փոքր սպասիր այստեղ, ասաց տղան, ես շատ շուտով կը վերադառնամ. — անհոգ կաց, հիմա իսկոյն կը գամ, ասաց Օսինը և դուրս ելաւ, ուղղակի գնաց դէպի գիւղ, մտաւ Սօլոնեց դարմանանոցն և այնտեղից վեր առաւ մի մեծ թիւ և շտապեց դէպի գերեզմանատուն: Այնտեղ նա փորեց բաւականին լայն և խոր մի մեծ փոս: Գործը վերջացրեց փոսի մէջ նա և թողնելով բրնձը և թին, դուրս եկաւ փոսից և արագ քայլերով եկաւ դարձեալ մտաւ խրճիթը, ուր իրան սպասում էր Կարօտուլիւնը անհամբեր:

Ո՛ւր գնացիր, սիրելի, հարցրեց նորան աղ-

ջիկը և Քնչ գործ էր, որ այդպէս աճապարանօք կատարեցիր:

— Գնացի գերեզմանատուն, գործ ունէի:

— Գերեզմանատուն, ինչո՞ւ համար այսպիսի տարաժամ:

— Գիտես, Կարօտուլիւն, ես կեանքիս մէջ սուտ խօսել չեմ սիրած և չեմ ցանկանում քեզ խաբել. ահա ուղիղ խոստովանում եմ. ես գնացի գերեզմանատուն, այնտեղ փորեցի մի խոր և լայն փոս և հիմա եկայ որ այս տախտակները տանեմ այնտեղ մի դադաղ շինեմ, մտնեմ դադաղի մէջ և յաւիտեանս դուրս չգամ դադաղից, որպէս իմ շիրմից: Այս է իմ վճիռը և այս էր աճապարանօք արածս գործը:

— Ո՛հ քաւ լիցի քեզ, մի աներ այդպէս, ասաց օրիորդը. չէ՞ որ ես այն ժամանակ բոլորովին անմխիթար կըմնամ, չէ՞ որ քեզ ինձ սիրեկան չունենալով այս աշխարհի մէջ քո սիրամաշ սիրով հալ ու մաշ կը յնջանամ: Կաղաչեմ հոգիս, թող այդ մտածմունքը, եկ ինձ մօտ և այս փափուկ հողի վերայ նստենք և զուարճաւանք միմիանց

նայելով:

—Օրիորդ, ես արդէն վճռել եմ, օրհասս մօտ է, ես այս մասին ձեզ առաջ չյայտնեցի նորա համար, որ գիտէի դու ինձ շատ ես սիրում, ինձանից յետոյ անմխիթար ապրելով և շատ սրգալով իմ վերայ դու ևս կըմեռնես, ուղիղ պէտքէ ես քեզ խոստովանեմ, որքան դու ինձ ես սիրում կրկնապատիկը ես քեզ եմ սիրում, բայց ինչ արած, որ ձեռս մի ճար չունիմ, իմ վճիռը՝ վճիռ է և անհնարին է անկատար թողնել: Այս ասելով՝ Օսինը մօտեցաւ խրճիթի խաւար անկիւնին, պատուհանից վեր առաւ և գրպանը լքցրեց շատ բեռներ, ապա վերցրեց այն տախտակները, որոնք իւրեան ծառայում էին անկողնի փոխարէն և պատրաստուում էր դուրս գնալ խրճիթից:

—Օսին, սիրելի Օսին, ասաց օրիորդ Կարօտութիւնը. քեզ ասացի առաջ, որ քեզ անչափ սիրում եմ և միշտ քեզ հետ եմ եղել, բայց դու ինձ չէիր նկատում: Ներկայումս ես քեզ պարզ երևացի այն պատճառով, որ ինչպէս յայտնեցի չափազանց սիրում եմ, ուրեմն եթէ դու վճռել

ես անշուշտ մեռնել, ես ևս կըգամ քեզ հետ և քեզ հետ կըմեռնեմ: Վերաւ և ինձ համար դադաղացու տախտակներ և գնանք միատեղ գերեզմանատուն, այն քո պատրաստած փոսի միջին երկուքս դադաղներիս մէջ մտնենք և մահանանք:

—Ո՛չ, սիրելի օրիորդ, ես չեմ ցանկանում որ դու մեռնես, և չեմ կարող համբերել քեզ մեռած տեսնելով. դու կաց այս իմ խրճիթի մէջ, գուցէ մի ալ ինձանից լաւ սիրահար գտնես և նորանով մխիթարուիս:

—Երբէք, Օսին, քեզ միայնակ չեմ թողնելու, այդ անկարելի է, քո վճիռն ինձ համար ևս վճիռ է, գնանք:

ԳԼՈՒԽ Է.

Գիշերային խաւարը իւր թանձր սև վարագուրով արդէն ծածկել էր երկրի երեսը: Ծերացեալ լուսինը շատ աղօտ և նուազ լոյս էր տարածում Ծաթեր գիւղի վերայ, Լուռ և մուշշ խաղաղութիւն էր թափաղորդում բոլոր արա-

րածները վերայ. միայն երբեմն երբեմն լուռ թիւնը
խանգարում էին վայաձայն բուերի անտառից լսող
խուպոտ և նուաղ ձայները, կարծես խաւարային
հրեշտակների հետ էին բարեւում նորանք:

Երբ Օսինը բեռնաւորուած դաճաղացու տախ-
տակներով օրիորդ Կարօտութեան հետ միասին
հասան գերեզմանատան մէջ պատրաստուած
փոսի եզերքին, Օսինը դաճաղացու տախտակները
իջեցրեց փոսի մէջ և այնտեղ կազմեց, հաստատուն
գամեց մի դաճաղ իր կափարիչով՝ սկսեց նոյնպէս
միւսը արագութեամբ պատրաստել և վերջացնել:

— Ազնիւ սիրուհիս, ասաց Օսինը, ահա դա-
ճաղները պատրաստ են: Օրիորդ Կարօտութիւնը
իսկոյն թռաւ և իջաւ փոսի մէջ և ասաց. ահա
ես ևս պատրաստ եմ:

— Ո՛ր սիրուհիս, ասաց Օսինը, սիրտս արեան
մէջ լողում է, չեմ ուզում քեզ դաճաղ մտած
տեսնել, խնդրեմ դու դուրս գաս գերեզմանից և
գնաս ուր որ ուզում ես. թող ինձ այնտեղ միայն
մնալ և մեռնել: Բաւական է վերջին թշուառու-
թեանս և աղքատութեանս մէջ կարօտութեամբ

ճնշուելս. քեզ ինչ հարկն է ստիպում, որ դու
ևս ինձ հետ մեռնես, գնա՛ խնդրեմ, գնա՛ սի-
րուհիս:...

Ո՛ր, այդ անկարելի է, ասաց օրիորդ Կարօ-
տութիւնը. ահա ես մտնում եմ դաճաղի մէջ,
առաջ ինձ իմ դաճաղի մէջ գամիր, յետոյ դու
մտիր քո դաճաղը, որ իմ աչքերը չտեսնեն իմ
սիրելոյն դաճաղի մէջ:

Այս ասելով՝ օրիորդ Կարօտութիւնը մտաւ
իւր դաճաղի մէջ և պառկեց:

Օսինը վեր առաւ կափարիչը դրեց օրիորդի
պառկած դաճաղի վերայ:

— Մնաս բարեաւ, սիրելիս, ասաց Օսինը և
կափարիչը դաճաղի վերայ հաստատուն գամելով
գամեց:

Իսկ իւր համար պատրաստած դաճաղի վերայ
ձգեց բարձրից կափարիչը ձևացնելով, որպէս թէ
ինքն ևս մտաւ նորա մէջ և իբրեւ դաճաղի
միջից ասաց.

Սիրուհիս, եթէ միւս անգամ դուրս գաս և
ներկայանաս ինձ, այն ժամանակ քեզ կ'այրեմ և

փոշիտ քամուն կըտամ այնպէս, որ չաւիտեան քո հոտը չմնայ աշխարհիս մէջ: Ահա նախապէս յայտնեցի քեզ իմ վճիռը, որ զգուշանաս: Ասաց Օսինը և կամացուկ դուրս թռաւ փռից ու արագութեամբ հողը լցրեց աղջկայ դադաղի վերայ և շուտօք մի տախտակ նշան դրեց ու հեռացաւ գերեզմանից:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Երբ առաւօտեան լուսոյ արծաթափայլ շառաւիղները աղօթարանից կամաց կամաց լետ էին քաշուում, Արուսեակն սկսեց փախուստ տալ ցերեկեան թագաւորի ոսկէփայլ շողերից: Ահա այդ ժամանակ Օսինը յոգնած հասաւ աղբիւրի մօտ, սկսեց լուացուել և մի փոքր ջուր խմելով զովանալ:

Մի առանձին անսահման ուրախութիւն էր տիրել նորան, որ կարողացել էր ազատուել այն իրան ձանձրալի ուրուական սատանի երեսից, որից շատ ծանր ազդեցութիւն էր զգում: Օսինը աղբիւրի մօտ յանկարծ տեսաւ ընկած մի մեծ

կաշեայ քսակ, բերանը հաստատուն կապուած: Նա վեր առաւ քսակը, շօշափեց, բայց ոչինչ չկարողացաւ հասկանալ, թէ մէջը ինչ էր պարու-նակում. միայն զգում էր, որ քսակը համեմատած նոյն ձեռչափի քարի հետ դարձեալ հինգ անգամ աւելի ծանր կըլինէր: Զարմացաւ տղան, թէ արդեօք թնչ կարող էր լինել նորա մէջ պարունակուած: Այս և այն կողմերը դարձրեց, ոչինչ բան չնկատեց միայն մի քանի խազեր կային նորա վերայ՝ իւր համար անհասկանալի: Հազիւ դժուարութեամբ կարողացաւ քսակը ծոցումը տեղաւորել: Նա փոքր ինչ ջուր խմեց և գնաց իւր խրճիթը:

Արդէն արեւը բաւականին բարձրացել էր, երբ Օսինը մտաւ իւր խրճիթը: Այս անգամ նա հակառակ սովորականին, դուռը կամեցաւ ծածկել, բայց փականք չունենալու համար՝ մի մեծ քար դռան լետեւի կողմից դէմ դրեց և ինքը քաշուեց խրճիթի խորը, նստեց, քսակի կապոցը քակեց, և ինչ տեսաւ. ամբողջ քսակը լիքն էր ոսկով:

— Արդեօք ո՞ւմը կարող են լինել այս ոսկինքը,

մտածեց Օսինը, մեր գիւղացոյց մէջ չկայ այնպիսի մարդ, որ կարողանայ ունենալ այսքան ոսկի, մանաւանդ այսպիսի նոր և միատեսակ ոսկի, որ երբէք տեսած չեմ: Այս խաղերը, լիշեց և բացականչեց նա, ես տեսել եմ վարձով տարած բեռների վերայ: Երևի քարաւանը գնալիս՝ վաճառականը կամենալով աղբիւրից ջուր խմել, քսակը վայր է ձգել:

Նա այլ ևս չվարանեցաւ երկար մտածել, վրձուեց որ այս գանձը իւր խրճիթի մօտ խոր, մութ անկիւնը փորէ և թաղէ: Սակայն նա քսակի միջից վեր առաւ երեք ոսկի, մի հնոտի կտորի մէջ փաթաթեց և ծոցագրպանը դրեց, ասելով: Տասն որ կըստասեմ, եթէ տասն աւուր մէջ այս քսակի տէրն լայանուի և կապացուցանէ որ իւրն են ոսկիքը, որոնցից նշաններն արդէն մօտս ունեմ, և կասէ թէ ինչ քանակութեամբ էին, այն ժամանակ ամբողջ քսակը կըյանձնեմ տիրոջը: Իսկ եթէ տասն օրից լետոյ մի տեղեկութիւն ու հարց ու փորձ չլսեցի, այն ժամանակ ճշմարիտ եմ լսում, որ Աստուած է ինձ ուղարկել գտածս ոս-

կիները՝ ինչպէս արժանի սեփականութիւն:

Այսպէս վճռելուց յետոյ՝ Օսինը դուրս եկաւ խրճիթից միայն այն պայմանով, որ ոչ ոքին չիմացնէ այս իւրեան պատահած դէպքը: Գնաց նա գիւղը, մտաւ Սուգոյենց տունը նոցա անասնոց սովորական խնամքը անելու: Սուգոն տեսնելով Օսինին հարցրեց:

— Ո՞ւր էիր երեկ, չերեցար գիւղի մէջ, չլինէր գնացել էիր անտառը փայտ կտրելու:

— Այո՛, անտառումն էի, բայց փայտ չէի կըտրում, պարապ ման էի գալիս, ցանկանում էի անտառի ծայրը տեսնել և նորա մէջ չտեսած տեղերի հետ ծանօթանալ, բայց չկարողացայ, որովհետեւ որքան խորը գնացի, այնքան աւելի խիտ խիտ ծառեր և խոր ծործորներ ու ժայռոտ քարափներ տեսայ: Վերջը վայրենի գազաններից երկիւղ տանելով՝ կրկին վերադարձայ գիւղ, միայն շատ ուշ:

— Է՛հ, Օսին, միթէ մեր անտառը ծայր ունի, նորա շարունակութիւնը միանում է Կովկասեան լեռանց մէջ գտնուած անտառների հետ: Այդ ինչ

քո գլխի գործն է, ասաց Սուգոն:

— Ես էլ բան չեմ ասում այդ մասին, միայն այն էր որ պարապ մնալուցս շատ ձանձրացայ. այդպէս մտքիցս անցաւ, այդպէս էլ կատարեցի: Օսինը մի փոքր լուռ մնալուց յետոյ՝ ասաց.

— Սուգո՛, հայրիկ, ես մինչև երբ մնամ այսպէս անգործ, մեր գիւղացոց անասուններին խնամելով, որ նորանք ևս իրանց կողմից իմ աշխատութեանը համար ձեռքերից եկած ողորմութիւնով ինձ մի կտոր ուտելիք տան: Միթէ ես ևս այս գիւղի մէջ չեմ ծնուած, և ինձ մի կտոր հողի բաժին չի պատկանում, որ ես էլ երկրագործութեամբ պարասեմ և գիւղացոց շարքի մէջ մտնեմ:

— Որդի, ասաց Սուգոն, քո հայրդ Ափիկը նա էլ քեզ նման կեանք էր վարում այս գիւղի մէջ, ոչ հողի մասն ունէր և ոչ տնտեսութիւն, նա երբէք չէր մտածում ոչ երկրագործութեան և ոչ հողի մասին, միայն մեր գիւղացոց ծառայելով էր ապրում: Իսկ եղբայրդ՝ Մօսոն, ինչպէս մեզ յայտնի էր, ոչինչ չունենալուց յետոյ՝ անբա-

րեսիրտ և խարդախ էր: Խաբեբայ ճարպիկութեամբ Մօսոն ամուսնացաւ գիւղի տանուտիրոջ դստեր հետ և աղուէսաբար կարողացաւ ձեռք բերել նորա ունեցած կարողութիւնը: Այնպէս որ նա հիմա ունի բաւականին կարողութիւն և մենք, ինչպէս տեսնում ենք, քեզ հետ վարւում է ինչպէս մի թշնամու հետ: Մենք ինչ անենք, դու որ ինձ գանգատում ես: Ուղիղն ասած քո բնաւորութիւնը երբէք եղբորդ բնաւորութեան հետ չի կարելի հաւասարել, քո ճշմարտութիւնն ու բարեսրտութիւնը մեզ բոլորիս էլ յայտնի է: Ահա մինը ես, որ բոլոր յոժարութեամբս ցանկանում եմ որ քեզ հողի բաժին տան մեր գիւղի հողերից: Թող միւսներն ևս յոժարին, մանաւանդ տանուտէրը, որի պաշտօնը համարեա հիմա քո եղբայրդ է վարում:

Օսին լռեց, այլ ևս ոչինչ չասեց Սուգոյին, գնաց Մելիքենց տուն, որ այնտեղ ևս իւր վերայ առած մասնաւոր ծառայութիւնն անէ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Մելիք-Վիրապը, ինչպէս գիւղացիք ասում էին, Հայոց հին իշխանական շառաւիղից մնացած մի բարեպաշտօն ծերունի էր, ոչ մի զաւակ չունէր։ Նա անյայտ ժամանակից եկել էր այս գիւղը իւր պառաւ կնոջ հետ և տեղաւորուել։ Վիրապն ունէր մասնաւոր հողի բաժին գիւղապետական հողերից և մի փոքր բաժին սեպհականութիւն անտառից։ Յայտնի չէր, թէ ինչ ժամանակից նորան այս բաժինները հասել էին։

Օսինը շատ յարգում էր այս անզաւակ ծերունիներին, մանաւանդ որ նոքա շատ բարեսիրտ անձնաւորութիւններ էին։ Վիրապի տնտեսութիւնը երկու կով էր և տասը ոչխար, որոնց միջոցաւ իրանք կառավարւում էին գիւղի մէջ։ Թէև ունէին նոքա մեծ և ընդարձակ տներ, ամբարներ, մարագներ, բայց թէ ինչք համար էր, յայտնի չէր և չկար մէկը, որ այդ եղածներից

շահուէի։

Օսինը Մելիքի անասունները հոգալուց և այլն տնտեսութիւնը անելուց յետոյ՝ մի կտոր հաց առաւ ուտելու։

Մելիքը Օսինին տեսնելով հարցրեց.

— Օսին երեկ ո՞ւր մնացիր, որ չեկար մեզ մօտ, գիտես ի՞նչ դժուարութեամբ կովերի ու ոչխարների պիտուքները հոգացի, չէ որ, ա՛յ որդի, ես քեզ սիրում եմ որդուս նման։ Խեղճ պառաւ կինս անգամ ինձ օգնելով՝ դարձեալ չկարողացանք ինչ-պէս պէտք էր կանոնաւոր կերպով անասուններին կարգաւորել։

— Հայրիկ, երեկ զոհեցի անտառը չտեսածս տեղերը մօն գալու և ծանօթանալու համար։ Շատ հեռու տեղեր գնացի անտառի միջով, մըտայ ձորեր, բարձրացայ լեռներ և բլուրներ, ու տեսայ որ մեր անտառը ոչ վերջ ունէր և ոչ սահման։

— Որդի, միայնակ անտառ գնալը շատ երկիւղալի է, կարող են հանդիպել զանազան պատահարների, նամանաւանդ գայլաների։ Մեր

անտառների մէջ զանազան ժամանակներ տեսնուած են եղել (հիւրիներ) դիցուհիք, վիթխարի կենդանիք և այլ տեսակ հրէշներ: Զգուշացիր, խորհուրդ չեմ տալ այդպիսի վտանգաւոր տեղեր միայնակ գնալու, զգուշացիր, մի այլ ևս այդպիսի դիտաւորութիւններ ունենալ:

Օսինը շնորհակալ եղաւ ծերունու խրատներից և իւրեան պատկանած մի քանի ծառայութիւնները կատարելուց յետոյ՝ դուրս եկաւ Մելիքենց տանից, գնաց իւր խրճիթը:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Օրերն անցնում էին մէկը միւսի յետեւից: Օսինը իւր սովորական տների ծառայութիւնը անթերի կատարում էր: Վերջապէս հասաւ Օսինի նշանակեալ տասնօրեայ ժամանակամիջոցը:

Բայց ոչ ինքը՝ Օսինը և ոչ մի գիւղացի իւրեանց գիւղից քսակի կորստեան մասին ոչինչ տեղեկութիւն և ձայն չտուին և չէր լսուում:

Ինքը Օսինը դիտմամբ միշտ գնում էր այն-

տեղ՝ ուր շարունակաբար գիւղացիք հաւաքուած էին, ասում, խօսում և տեղեկութիւններ տալիս, բայց ոչ մի զրոյց և տեղեկութիւն չկար ոսկիների մասին: Նա զարմանում էր, թէ ի՞նչպէս կարելի էր, որ այդչափ ոսկի կորցնողը չմտաբերէր իւր կորուստը գտնելուն:

Առաջին անգամ Օսինը իւր գիւտը երազ կարծեց, բայց երբ հանեց ծոցից երեք փայլուն ոսկիքը, ստուգուեց, որ ուղիղ է, երազ չէ:

Վերջապէս տասն օրն ամիս դարձաւ, դարձեալ ոչ մի հարց ու փորձ տեղի չունեցաւ կորուսեալ քսակի մասին: Մի երեկոյ, սովորականից կանուխ, Օսին եկաւ իւր խրճիթը, տեսաւ որ իր ծանօթ ընկերները՝ շները արդէն տեղաւորուած էին ամենքը իրենց տեղը:

Օսինը հրաւիրեց գազաններին խրճիթից դուրս գնալ, իսկ ինքը խրճիթի բարը դէմ դրեց, մօտեցաւ քսակը պահած տեղէն հանեց և հաշուեց մի առ մի: Դուրս եկաւ, որ քսակի մէջը կայ եղել երեք հազար ոսկի՝ հաշուելով և այն իւր վերառած երեք հազար ոսկիքը:

— Ուրեմն այլ ևս երազի բան չմնաց, հաս-
տատ է, որ հիմա ես եմ տէր երեք հազար ոսկու:
Բայց հարցը մնաց թերի, թէ ինչ պիտի անէր
նա այդ երեք հազար ոսկին, քանի որ ոչ մի ոս-
կի իւր կեանքումը չէր ունեցել: Օսինը բաւա-
կանին երկար մտածեց թէ ինչ ձևով գործադրէ
այդ հարստութիւնը և ինչ ճանապարհաւ:

Նա ամբողջ գիշեր մտածելուց և դատելուց
յետոյ՝ վճռեց որ միայն իւր գործին յարմարու-
թիւն ունի Մելիք-Վիրապը, որի միջոցաւ նա
իւր վիճակը կը կարողանայ կարգադրել: Քսակը
կրկին թողեց իր տեղը, վերցնելով նորանից մի-
այն երեսուն հատ ոսկի:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Միւս օրը, առաւօտը վաղ Օսինը գուրս եկաւ
խրճիթից և ուղղակի գնաց Մելիք-Վիրապի տու-
նը: Այնտեղ սովորական գործերը հոգալուց յե-
տոյ՝ գնաց Մելիքի սենեակը, որտեղ Մելիքը
նստած աղօթում էր այսպէս.

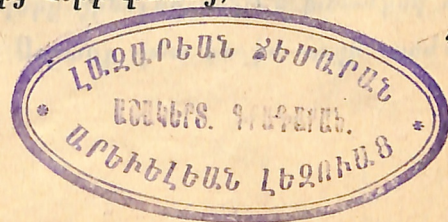
Օրհնեալ ես, Աստուած,
Գթած ողորմած,
Ի վերայ համայն
Քո տիեզերաց:

Գովեալ ես, Աստուած,
Թագաւոր փառաց,
Իշխող և տիրող
Բոլոր էակաց:

Գթած գերագոյն,
Քո խնամով անհուն,
Որք առ քեզ դիմեն
Յուսով հաստատուն:

Հայր սուրբ Արարիչ,
Տէր գոյացուցիչ,
Համայն բնութեանց
Դու ես ստեղծիչ:

Որդիդ Սուրբ Աստուած,
Կից Հօրդ փառաց,

Մարդացար մարմնով
Փրկել զարարած:

Հոգիդ Սուրբ Աստուած,
Աղբիւր ես շնորհաց,
Անբաժան ընդ Հօր
Եւ Որդւոյ փառաց:

Սուրբ Երրորդութիւն,
Իսկ մի բնութիւն
Երիւք բաժանեալ
Մի աստուածութիւն:

Աստուած Եհովա,
Գթաւ և ներեաւ,
Յանցանաց իմոց
Թողութիւն շնորհեաւ:

Տէր Աստուած որ է՛ն,
Գոհանամ զքէն,
Փառաւորեալ մնաս
Յաւիտեանս ամէն:

Օսինը մօտեցաւ Մելիքին.
— Հայրիկ, ես մի խնդիր ունիմ քեզ առա-
ջարկելու, միջոց ունիս, կրբարեհաճե՞ս լսելու:

Ի՞նչ Օսին, ասա՛ որդիս:
— Ես այս գիշեր շատ մտածելուց յետոյ՝ վըճ-
ռեցի գալ քեզ մօտ և խնդրել քո այն փոքրիկ
ցանքի տեղը իմ վերայ վաճառելու, որովհետեւ
մեր գիւղացիք յոժարութեամբ ինձ չեն տալիս
հօղի բաժին և ես չեմ տիրում վեճ բանալով
պահանջել նորանցից ինձ հասանելի հօղի բաժինը,
որպէս այս գիւղի հասարակութեան անդամ:

Ես ունիմ երկար ժամանակներից իմ մաս-
նաւոր ծառայութեանցս միջոցով մի փոքրիկ գու-
մար, որոնք հաւաքել եմ փայտ կտրելով և ծա-
ռայելով: Ահա այս է իմ գումարը, 20 հատ ոսկի,
թեթեւ լինելու համար ես ոսկու վերածեցի, եթէ
յոժարանում ես, ոսկիքը քեզ լինի և դու տուր
ինձ քո հողը:

— Օսին, որդի, շատ ուրախ եմ, որ քո աշ-
խատած փողերը շինել ես ոսկի և խնամքով պահ-
պանել ես: Սորանք շատ են իմ հօղի արժողու-

Թիւնից: Դրանք կրկին դիր քո գրպանը և նրստիր այստեղ մօտս, ես բան ունիմ քեզ ասելու, որ վաղուց արդէն մտածել էի, յարմար միջոց չէի կարողանում գտնել, ուստի ասելիքս մնում էր անկատար:

— Իմ խորհուրդս այս է, որ դու ընդ միշտ մնաս իմ տանը որպէս իմ հարազատ որդին: Քեզ լաւ յայտնի է, որ որդի չունիմ և չեմ ունեցել: Ես տեսնում եմ, որ թէ ես և թէ իմ կիներ բոլորովին պառաւել ենք, ես համարեա 80 տարեկան եմ և կինս 76: Ես ունիմ այս տունը և տան միջի բոլոր պարագայքը, ունիմ ամբարներ, խոտնոցներ, մարագներ և այդ քո ցանկացած հողը. ունիմ նոյնպէս և անտառի մէջ Կաթնաձոր ասած տեղում անտառից մասը, որից իրաւունք ունիմ ընդ միշտ օգտուելու: Ահա այս ամենը ես թողնում եմ քեզ ժառանգութիւն, միայն այն պայմանաւ, որ դու իբրեւ իմ հարազատ որդի և մենք, որպէս քո հարազատ ծնողներ, ապրենք միասին Աստուծոյ պարգեւած բարիքներով, միայն թէ դու աշխատիր գործել և ոչ ծուլանալ, իմ

և իմ ամուսնու ունեցած բոլոր կարողութիւնը քո սեպհականութիւնն է, մենք արդէն վաղուց ցանկացել էինք քեզ որդեգրել: Ուրեմն դու որպէս մեր տան հարազատ որդի, պէտք է այստեղ մնաս և կառավարես: Աշխատիր, որքան կարող ես, ձեռնհաս լինել ամենայն մի գործում օգտուել և աւելացնել մեր ունեցածը, համարիւ թէ բոլոր այս պատրաստած գոյքը քո հարազատ հայրը քեզ համար է թողել ժառանգութիւն: Ուրեմն և դու պէտք է աշխատիս քեզ թողած ժառանգութեան վերայ կրկին և կրկին նոր ժառանգութիւն քո ապագայ զաւակներիդ և ընտանեացդ համար:

Ահա իմ սրտի ցանկութիւնը, Օսին, և իմ քեզ ասելու խորհուրդը. յոյս ունիմ, որ կըյոժարիս և իմ առաջարկութիւնը կընդունես, այնպէս չէ:

Օսինը իսկոյն վեր կացաւ ծերունի Մելիք Վիրապի և նորա ամուսնու, պառաւ Մարգարտի ձեռքը համբուրեց:

Մելիքի խօսակցութեան միջոցին պառաւը ներս լր մտել և նստել նորանց մօտ:

Շատ և շատ շնորհակալութեամբ համբուրեց Օսինը ծերունու ոսկրացած ձեռքերը և յայտնեց, որ նա պատրաստ է բոլորովին մեծ երախտագիտութեամբ ընդունել Մելիքի առաջարկութիւնը և մնալ նորանց համար երախտապարտ և հարազատ որդի, ծառայելով նորանց, որպէս իւր հարազատ ծնողաց։

Մարգարիտը—Մելիք Վիրապի ամուսինը Օսինին յայտնեց, որ այս օրից նա կարող է գալ իւրեանց տունը և բերել իւր հետ, եթէ ունի իւր կիսաւեր խրճիթի մէջ իւրեան պատկանած իրեղէնները և որ անկիւնում կամ կողմում ցանկանում է, կարող է ընտրել իւր բնակութեան համար տեղ։

Օսինն այս երկու ծերունիներին կրկին և կրկին գոհութիւն և շնորհակալութիւն տալուց յետոյ՝ դուրս եկաւ և գնաց իւր կիսաւեր խրճիթը, պառաւի հրամանը կատարելու։

Օսինը տեղաւորեց Մելիքենց տան մէջ ամենայն յարմարութեամբ։ Մելիքը յայտնեց բոլոր գիւղի հասարակութեանն Օսինին իւրեան որդի և ժառանգ հաստատելը և իւր բոլոր գոյքի տէրը

լինելը։

Այնուհետեւ Օսինը բոլոր գիւղացոյց մէջ ճանաչուեց մի կարողութեան տէր և Մելիքի փոխանորդ ամենայն մի գործում, թէ հասարակութեան և թէ արքունական շրջաններում։

Այնուհետեւ Օսինը կամաց կամաց Մելիքի մեծ գոմերը և մարազները լցրեց ամենայն տեսակ տանու անասուններով և բերքով։ Նա դարձաւ գիւղի առաջին համփան, այնպէս որ ամբողջ գիւղի մէջ շատերն Օսինին ծառայելով էին իրանց ապրուստն անում։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Անցաւ ամբողջապէս երկու տարի. Օսինը Մելիքենց տան մէջ ապրում էր լիւրի յաջողութեամբ և յառաջադիմութեամբ։

Մի օր ծերունի Մելիք Վիրապը մտաւ Օսինի մօտ և ստաց, Օսին ես եկալ քեզ հետ մի խորհուրդ անելու և քեզ խորհուրդ տալու։

Օսինը դուռը փակեց նստաւ Մելիքի մօտ:

— Պատրաստ եմ քեզ լսելու, հրամայեցէք հայրիկ, ասաց նա:

— Օսին, ես զգում եմ, որ ծերութեանս օրերը քաջ առ քաջ իմ վերայ աւելի զօրեղանում են, նոյնն է և իմ կնոջ վերայ: Մենք չսխալուեցանք, որ քեզ որդիացրինք, շատ ուրախանում և զուարթանում ենք մենք, երբ քեզ տեսնում ենք լառաջադէմ և յաջողակ: Քեզ մենք ընդունել ենք որպէս մեր իսկական ժառանգը իսկ ծնողաց համար թնչն է ամենամեծ բաղձաւորութիւնը, եթէ ոչ իւրեանց ժառանգների պտուղները գրկելու: Մենք ցանկանում ենք քեզ ամուսնացնել, որ գոնէ քանի կենդանի ենք, համոզուած լինինք, թէ մեր տունը կը շարունակուի բարի յիշատակով և մեր անուան արժանաւոր ժառանգներով: Եւ ահա այս մասին կինս, պառաւ քո մայր Մարգարիտը հաւանել է Զաքոյենց աղջկանը, որին շատ գովում են: Իսկ ես որպէս ծանօթ Զաքոյեանց Մուրադի բարեբարոյ անձնաւորութեանը ցանկանում եմ որ դու ամուսնանաս նորա զստեր Վար-

դուհու հետ, որը շատ պարկեշտ օրիորդ է: Շատ ցանկալի է մեզ որ այս գործը կատարուի և գլուխ դայ՝ գոնէ մեր կենդանութեան ժամանակ: Ինչպէս քեզ երջանիկ և յաջողակ տեսանք, ուզում ենք որ տեսնենք և քո ամուսնութիւնն ու որդոցդ: Այն ժամանակ հանգիստ հոգով կը կենք ենք մեր մահկանացու կեանքը՝ համոզուած լինելով՝ որ մեր տունը լեցուած կը լինի մեր յիշատակներով: Օսինը համաձայնուեցաւ ընդունել Մելիքի առաջարկութիւնը, ամուսնացաւ Վարդուհու հետ և շատ բաւական էր իւր ամուսնական կեանքից, նա մանաւանդ երբ ծնուեց նորան անդրանիկ որդին:

Հետզհետէ նա ունեցաւ շատ զաւակներ, ապրում էր բաւական իւր վիճակից և բարեբարներից:

Մի օր Օսինն իւր տան վերնաշարկում նստած՝ նայում էր անտառի դալարաւէտ լեռների, ձորերի, կոհակաւէտ շղթայի նման միմեանց միացած բլուրների վրայ: Յանկարծ ներս մտաւ նորա մօտ իւր եղբայր Մօսինը: Օսինը զարմացաւ, երբ տեսաւ Մօսինին: Առաջին անգամն էր, որ եղբայրը իւր դռնից ներս էր մտնում:

Օսին, ասաց Մօսինը, դու զարմանում ես, որ ես եկել եմ քեզ մօտ. ես գիտեմ որ ինձ չես համակրում և իրաւունք էլ ունիս, որովհետեւ զգում եմ արածս տմարդութիւնը: Բայց այս թողնենք մի կողմ, եկել եմ քեզ մօտ մի բան հարցնելու, յոյս ունեմ որ ճշմարիտը կասես և կըխօստովանիս, ըստորում ճանաչում եմ քեզ, որ ստախօս չես: Խնդրեմ ինձ ուղիղ ասես, արդեօք ինչ դէպք պատահեց քեզ, որ դու այդպէս հարստացար և կարողութիւն ճարեցիր: Թէ Մելիք Վիրապը չունէր այդչափ կարողութիւն, այդ ոչ միայն ինձ, այլ մեր գիւղացոց բոլորին պարզ յայտնի է: Քո ունեցած կարողութիւնը տասն անգամ կըծախէ Մելիքին: Հիմա ինչ պատահեցաւ, որ այս մեծ փոփոխութիւնը եղաւ, ասա խնդրեմ ճշմարիտը, առանց մի բան ծածկելու:

Օսինը լուռ էր, չէր հասկանում, թէ Մօսինի հարցին ինչ պատասխանէ:

— Ինձ չես ցանկանում խօստովանուել քո գաղտնիքը, Օսին, ասաց Մօսինը:

— Մօսին, ինչո՞ւ ստիպուած հարցնում ես այդ:

— Որովհետեւ գիտեմ, որ դու սորանից չորս տարի առաջ մի աղքատ և թշուառ տղայ էիր, ես անգամ չէի ուզում քեզ տեսնել և հանդիպել, այժմ ինչ եղաւ, որ այսպէս հարստացար, և բաղդաւորուեցար, ուղիղ ասա ինձ, չէ՞ որ մենք արիւնակից եղբայր ենք, գուցէ ես ևս քո ճանապարհը բռնելով այդ դրութեանը հասնեմ: Օսինը հաւատաց Մօսինի ասածին, ցանկացաւ որ իւր եղբայրն հանդիպի նոյն բաղդին, նա պարզ սրտով մերկացաւ և խօստովանուեց իւրեան պատահած դէպքը էլ անտառի մէջ, օրիորդ «Կարօտութեան», հանդիպելը. պատմեց թէ այն ինչ անբնական կազմուածքի տէր կին էր, միս և արիւն չունէր և այդ հիանալի գեղեցիկ էակը աղջկայ դիմակով էր երևում, իսկ երբ ինքը նորան շօշափում էր, կարծես փայտի էր դիպչում, բայց միևնոյն ժամանակը խօսում էր շատ ճարտար և միշտ սիրոյ գաղափարներ էր արծարծում:

Օսինը չծածկեց, որ ինքը երկիւղ կրելով աղջկանից՝ խաբէութեամբ նորան տանում է և թաղում իւրեանց գերեզմանատան մէջ. որոշ ցոյց

տուեց մինչև անգամ աղջկայ գերեզմանի տեղը
և գերեզմանի վերայ դրած տախտակեայ նշանը:
Օսինն ասաց, որ երբ ինքը օրիորդ Կարօտութեան
թաղեց և վերագարձաւ իւր խրճիթը, զգաց մի
թեթեւութիւն, ուրախութիւն և յաջողութիւն:
Նա չթագցրեց յայտնել և քսակով ոսկու գիւտը
պարզ առանց մի կէտ ծածկելու: Պատմեց Օսինը
իւր հարազատ եղբօրն ամեն բան: Մօսինն Օսինի
բոլոր պատմած հանգամանքը լսեց և նկատեց,
որ ասածներն ուղիղ էին: Նա դուրս եկաւ Օսինի
տանից զայրացած սրտով և հոգով ու գնաց ուղ-
ղակի իւր տունը:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Մօսն Օսինին տեսած օրից շարունակ երեք
օր ոչ հանգստութիւն ունէր և ոչ զադար: Նա
մտածում էր գիշեր և ցերեկ թէ քնչ հնար գործ
դնէ, որ Օսինին նոյն անբաղդ դրութեան մէջ
կրկին ձգէ և թշուառացնէ, ինչպէս առաջ էր:
Այս մտածմունքն էր միայն Մօսինին զբաղեցնողը:

Չորրորդ գիշերը՝ Մօսինը ծածուկ տանիցը
դուրս է գնում և մտնում է գերեզմանատուն,
գտնում է Օսինի ցոյց տուած գերեզմանը, ուր
թաղել էր նա օրիորդ Կարօտութեանը. փորում է
գտում է դագաղը, ձայն է տալիս. « Օրիորդ Կա-
րօտութիւն, կենդանի ես, թէ՛ ո՛չ »:

Օրիորդը դագաղի միջից նուաղած և կիսամեռ
ձայնով հազիւ հազ պատասխանաւ է Մօսինին.
« կեն... դա-նի... եմ... այո »:

Եթէ ես քեզ ազատեմ այս քո պինդ զամած
դագաղից, իմ ցոյց տուած բարեկամութեան փո-
խարէն դու մի բարերարութիւն կանէս ինձ:

— Կանեմ... ար... ձա... կիր:

Մօսինը շուտով կափարջի գամերը քակեց և
դագաղը կոտրեց, դուրս հանեց օրիորդ Կարօտու-
թեանը, որը կիսամեռ հազիւ հազ շարժւում էր
և թողեց ազատ դուրս գալու:

Երբ Կարօտութիւնը շնչասպառ գերեզմանի
փոսի եզերը կանգնած՝ ժողովում էր իւր կիսա-
մեռ ոյժը, մօտեցաւ նորան Մօսինն և ասաց:

— Օրիորդ Կարօտութիւն, տեսար իմ եղբայր

Օսինը քեզ ինչ աստիճան խաբէութիւն արաւ, քեզ գերեզմանի մէջ թաղեց և ինքը ծածուկ փախաւ քո մօտից. եթէ ես չտեղեկանայի նորանից իւր գաղտնիքը և չգայի այստեղ քեզ ազատելու, դու մի քանի ժամանակից յետոյ բոլորովին կը մեռնէիր: Ուրեմն դու վրէժխնդիր եղիր եղբօրիցս և նորան կրկին ձգէ առաջուան վիճակի մէջ:

Հիմա նա այնպիսի յաջողութեան և երջանկութեան է հասել, որ չունին իշխաններն անգամ: Ես իմ կողմից խնդրում եմ, կատարիր իմ ասածս, դորանով դու ինչ ցոյց տուած կըլինինս մի մեծ ծառայութիւն և դուրս կըգաս իմ քեզ արած երախտիքի տակից, դորանով դու պարտավճար կըլինես: Պէ, ուրեմն, շուտ գնա եղբօրս մօտ, հիմա դու կըգտնես նորան իւր տանը, այն է Մելիք Վիրապի տանը, վերնայարկում քնած:

Օրիորդ Կարօտութիւնը երբ Մօսինի առաջարկութիւնը լսեց սարսափեց և ասաց.

— Իմ ազնիւ բարերար, իմ թանկագին ազատարար, դու ինչանից այնպիսի բան ես խնդրում և առաջարկում, որ ես երբէք և յաւիտեանս

չեմ կարող կատարել, ըստորում ես այսուհետև չեմ համարձակիլ Օսինի հանդէպ ելնելու և նորա աչացը երևալու, որովհետև նա ապառաժ ժայռից աւելի պինդ սիրտ ունի, նա մանաւանդ, որ ինչ կենդանոյն թաղելու ժամանակ պատուիրեց և ասաց, որ եթէ ես կրկին նորա աչաց առաջը դուրս գամ կամ ներկայանամ, նա ինչ կենդանոյն պիտի սյրէ: Ի սէր Աստուածոյ, ինչ նորա երեսն երևնալուց հեռի պահիր, ինչնից մի պահանջիր նորան կրկին ներկայանալու: Բացի դորանից խնդրիր և ինչ պատուէր ունիս հրամայիր, ես ամենայն բանով պատրաստ եմ սրտի յոժարութեամբ կատարելու, որ քեզ երախտապարտ չմնամ:

— Սիրելի օրիորդ Կարօտութիւն, ասաց Մօսինը, ես չեմ կարող համբերել և հանգիստ սրբտով նայել ու տեսնել իմ եղբայր Օսինին այնպիսի յաջողութեան և առաջադիմութեան մէջ, իմ նախանձը դէպի նա շատ է ճնշում և մաշում ինչ:

Մի օր նա ինչ խնդրում էր, որ ես իւրեան իմ մօտ ծառայ վարձ էի, ես չյոժարեցայ, իսկ հի-

մա նա ինձ և ինձանից շատ հարուստներին է ծառայեցնում: Ո՛չ, ո՛չ, ես նախանձից կրմահանամ նորան բաղդաւոր և երջանիկ տեսնելով, եթէ ունիս դու երախտագիտութեան գոնէ մի փոքր նշոյլ, ցոյց տուր ինձ, խոստացիր, որ Օսինին՝ իմ եղբորս հետ բարեկամանաս և անբաղդութեան մէջ ձգես:

—Մօսին, այդ ի՞նչ ես ասում, ասաց Կարօտութիւնը, միթէ ես այնքան ոյժ ու կարողութիւն ունիմ, որ կարողանամ Օսինի պէս անձնաւորութեան դէմ դնել, որը ունի հուժկու կամք, ճիգ թափող աշխատութիւն և ամենապարզ ճշմարտութիւն, ո՛չ, բոլորովին ո՛չ, ես այդ չեմ կարող և չունեմ վստահութիւն. դու որքան կամենաս ունեցիր նորա դէմ նախանձ և ատելութիւն, բայց ես, ես որ նորան ճանաչում եմ, անկարելի է ինձ նորան միւս անգամ ևս հանդիպել և կամ մերձենալ:

Օրիորդ, եթէ այդպէս է, դու ապերախտ ես գտնւում իմ առաջ, ես ստըջանում եմ, որ քեզ գերեզմանից դուրս հանեցի և բարիք արեցի. —

գնա ուրեմն, դու ինձ հետ բարեկամ չես:

—Ո՛, իմ ազնիւ ազատարար, ինչպէս կարող եմ ես քեզանից բաժանուել և հեռանալ, չէ որ դու իմ կեանքս աղաթեցիր և նոր կեանք տուիր, ես երդուալ և վճռեցի այն ըոպէին, երբ դու ինձ դազադից դուրս հանեցիր, որ ես երբէք չմոռանամ քեզ և չթողում միայն: Թէ ներկայութեամբս և թէ անտեսանելիներդործութեամբս, գուցէ և յաւիտեանս կրմամ քեզ հետ անբաժան կենակցութեամբ: Ուրեմն ինչպէս ես դու հալածում և հեռացնում, երբ ես երդուել եմ մշտապէս կենակցել քեզ հետ: Ուր որ բարեհաճում ես գնալ, ես անբաժան եմ քեզանից:

—Օրիորդ, եթէ այդպէս է, ես քեզ կրկին գերեզմանի մէջ կըդնեմ լաւ է էլի այնտեղ մնաս:

—Մօսին, այդ վաղ էր, որ էշը կաղ էր. դու ինձ այլ ևս չես կարող գերեզման դնել, ինձ գերեզման կըդնէ միայն Օսինի պէս անձնաւորութիւնը, որին ձեր գիւղացիք յիմար էին ասում, ըստ որում քիչ էր խօսում և հատ հատ էր խօսում, իսկ շատ էր մտածում և գաղափարներ էր կազմում:

Ես նորան շատ էի սիրում, բայց նա ինձ տեսած
րոպէից ատէց: Ընդհակառակն ես քեզ գործունեայ
մարդ կարծեւով ատում էի, բայց դու ինձ եկար
գերեզմանից գտար և սիրեցիր, ուրեմն ես ինչպէս
կարող եմ քեզ ատել, քանի որ դու ինձ սիրում
ես սրտով, ես այդ զգում եմ հոգով:

Այլ ևս Մօսին չունէր ոչ մի յարգելի փաստ
օրիորդ Կարօտութեան դէմ խօսելու. նա լռեց
և գլուխը քաշ արած գնաց դէպի տուն սար-
սափելով խաւարային միջից, նամանաւանդ օրի-
որդ Կարօտութիւնից, որովհետեւ նոր զգաց, թէ
ինչ աստիճան սխալմունք էր գործել իւր նախան-
ձոտութեան ձեռքից: Նա շուտ շուտ յետ էր
դառնում և նայում տեսնելու հաստատապէս, թէ
արդեօք օրիորդ Կարօտութիւնը հետևում է իւր-
եան, թէ հեռացել է, բայց քանի նայեց և տե-
սաւ մի ստուեր օրիորդ Կարօտութեան նման և
ոչ թէ օրիորդը: Ամեն մի նայած անգամին սառ-
չում էր արիւնը նորա երակների մէջ:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

Մօսինը սաստիկ դալկացած և գունաթափ
հասաւ իւր դռան առաջը, վախից դողալով և
սարսափելով իւր արած գործի վերայ. նա չէր
կարողանում խօսել: Յանկարծ նկատեց նա որ
գիւղացիք հաւաքուել էին: Նա չկարողացաւ հաս-
կանալ թէ արդեօք ի՞նչ հանգամանքի պատ-
ճառով հաւաքուել էին գիւղացիք՝ այնտեղ: Նա
լսեց, որ իւր ոչխարի հօտը հովիւի քնած մի-
ջոցին անտառի մէջ կորել է և թէ արդէն շատ
են հետախուզել չի յաջողուել գտնելը: Մօսինը
մնաց շուարած:

Գիւղացիք խորհուրդ տուին նրան մինչև լու-
սանալ չորոնել, ապա վաղ առաւօտեան գնալ՝ մի-
այն գինուորուած մի քանի մարդով և ոչ մենակ:

Մօսինը գիւղացոց խորհուրդը լսեց, թողեց
հօտը որոնելը և ուզում էր մտնել տուն: Յան-
կարծ մի գիւղացի շնչասպառ եկաւ և յայտնեց,
որ իւր խոտնոցը և նորա մօտ գտնուած ցորենի

ու գարու շտեմարանի մէջ հրդեհ է ընկել—հարկաւոր է օգնութեան հասնել, չլինի հրդեհը շարունակուելով հասնի բոլոր գիւղացոց խոտնոցներին և շտեմարաններին:

Մօսինը սարսափած ներս վազեց աներ, տանուտիրոջ մօտ, որ տկար պարկած էր անկողնու մէջ, անցքը յայտնեց և խորհուրդ հարցրեց: Տանուտէրը սարսափից ուշաթափուեց: Մօսինն աշխատում էր ուշքի բերել աներոջը, բայց բոլոր աշխատութիւնն անցաւ իզուր: Աներն այլ ևս չկար, նա արգէն մեռած էր:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Առաւօտը ծաղեց, լոյսը բացուեց, արեւը իւր ոսկեգոյն շառաւիղները տարածեց առանց մի որ և իցէ ամպի և այլ արգելքի: Ծաթեր գիւղի հասարակութեան մեծ մասը հաւաքուած էր տանուտիրոջ և Մօսինի դռան առջև տեղեկութիւն ստանալու թէ տանուտիրոջ հիւանդութեան մասին և թէ միւս պատահարների դրութեան վե-

րայ, բայց ոչ ոք չստացաւ մի մխիթարական տեղեկութիւն, ըստ որում ինչ որ երեկոյեան պատահել էր, նոյնն էր և առաւօտը:

Ահա այս օրից Մօսինն օրէց օր սկսեց թըշուառանալ, այնպէս որ նորա կինը վատ ճանապարհ գնալը կրկին շարունակեց, որդիքը անբարտաւան սնուած լինելով՝ շարունակեցին իւրեանց վատ սովորութիւնները: Համարեա փչացան նորա բոլոր անասունները, ալըուեց նորա ցորենի գարու շտեմարանները, հրդեհի ճարակ եղան նորա խոտնոցները և գարմանանոցները: Մահացաւ տանուտէրը՝ Մօսինին օգնող հուժկու ձեռքը, իր աները: Մօսինն իւր նախանձի ձեռքից այնպիսի վերջի անբաղդ դրութեան մէջ հասաւ, որ տատանում էր կարօտութեան և թշուառութեան ծովացեալ ալիքների ձեռքը. գիւղացիք անգամ հեռի էին քաշոււմ նորանից և շատերը վատութիւններ էին անում, որոնց ինքն Մօսին իւր հարուստ ժամանակին ճնշել ու վատութիւն էր արել: Նոքա պատասխանում էին նորան փոխադարձաբար, համարեա մի մարդ հասարակութեան

մէջ չէր գտնուում Մօսինին ցաւակցութիւն յայտնելու, ըստ որում նա իւր կոպիտ բնաւորութեամբ ամենին զգուեցրել էր թէ անբարտաւանութեամբը և թէ իր խաբեբայ լինելովը: Դեռ նորանցից շատերը ասում էին Մօսինին «դեռ քիչ է», և ճշմարիտ նա արժանի էր աւելի ևս թշուառութեան:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ.

Օսինը իւր երջանիկ և առաքինի կնոջ և դեռափթիթ զաւակների հետ ապրում էր բաղդաւորութեամբ՝ օրհնելով և փառաւորելով Աստուծոն: Նորա ամենալաւ յատկութիւնը այն էր, որ ամենայն օր ցանականում և աշխատում էր օգնելու աղքատներին, թշուառներին և խեղճերին: Հասցնում էր նորանց միջոց, որին ինչ էր հարկաւոր, որին տեղ և գործ էր յանձնում աշխատելու, որին, բոլորովին առանց յայտնելու իւրեան, հասցնում էր ամենայն մի գէպքում իւր օգնութիւնը այնպէս, որ ամբողջ գիւղը համարեա կառավարւում

էր նորանով առանց մի որ և իցէ կարօտութեան, թէ հացի, թէ դրամական միջոցի:

Ինչպէս Օսինը օգնում էր բոլոր իւրեանց գիւղի հասարակութեանը, գիւղացիք ամենայն մի գործում նորան օգնում էին:

Օսինի գլխաւոր ցանկութիւնն էր, որ ոչ ոք պարապ և դատարկաշրջիկ չմնայ, ամեն մարդ պարապի իւր որ և իցէ գործովը: Եթէ մէկը արհեստ գիտէր, աշխատում էր առաջացնել նորան իւր արհեստի մէջ, եթէ երկրագործութեան մէջ յաջողակ էր՝ միջոց էր տալիս նորան առաւել օգտաբեր լինելու:

Այսպիսով Օսինի կարողութիւնը գնալով այնքան աւելացաւ որ տասը տարուայ շրջանի մէջ տասնապատիկ կրկնապատկուեց. նորա կարողութեան մասին ոչ միայն Մաթեր գիւղն էր խօսում, հապա բոլոր շրջակայ գիւղերին ու քաղաքներին էր յայտնի: Առաւել ևս գովանի էր նորա գերզատանական գրութիւնը: Նորա որդիքը, որպէս բարի երեխայք օրինակ էին լինում գիւղացիներին: Մի խօսքով, բաղդը և երջանիկ օրերը գնա-

լով հետզհետէ աճում և զօրանում էին Օսինի համար, իսկ նորա զաւակները իւրեանց հօր հրամանին և դաստիարակութեան ներքոյ ապրում էին աղատ և երջանիկ։

Օսինի մօտ շարունակ իւրեանց գիւղացիք գալիս էին որը գործով և որը խնդիրքով։ Նա զարմանում էր, որ իւր եղբայր Մօսինն երբեք չէր գալիս իւր մօտ այն օրից, ինչ օր որ երկել էր և խնդրել էր Օսինից նորա գաղտնիքը իմանալու։ Օսինը ցանկացաւ տեսնել նորան և այդ պատճառաւ առաջարկեց, որ գայ իւր մօտ։ Մօսինն եկաւ գունթափ, պատառոտի և համարեա բոկոտն, նըստեց Օսինի մօտ, բայց անհանգիստ հոգով և սըրտով։ Նա հարցրեց Օսինին, թէ ինչի համար էր կանչել իւրեան։

— Ի՞նչ վիճակի և կենցաղավարութեան մէջ կապրես քո անբաղդութիւններից յետոյ, ասաց Օսինը։ Ես ցանկացայ քո դրութեան հետ ծանօթանալ և քեզ խնդրեցի ինձ մօտ։

— Հազարաւոր դժբաղդ պատահարներից յետոյ, ասաց Մօսինը, ես յոյս ունէի, թէ մի օր

բաղդի անյաջող շրջանը կը հեռանայ ինձանից, բայց ընդհակառակը կարծես աւելի վատթարանում են։

— Չպէտք է վհատուել և զայրանալ, Մօսին, ըստ որում յաջողութիւնը և անյաջողութիւնը շատ սերտ բարեկամ են միմեանց հետ։ Առաջինը պարգևում է մարդկանց ապահովութիւն, իսկ երկրորդը՝ ծայրահեղ կտրուտութիւն, թէև երկուքն ևս աշխարհի շրջանի տակովն սրաքաւ ժամանակի թւերի տակ են անցնում, բայց խոհեմութիւն ունեցող մարդը միայն կարող կը լինի այդպիսի դիպուածների մէջ ապահով պահել իւրեան։

— Օսին, դու մեծ մեծ ես բրդում, ասաւ Մօսինը, եթէ դու իմ տեղը լինես, գուցէ անհամբերութիւնիցդ տրաքուես։ Քեզ համար ամենայն բան պատրաստ է և լիուլի, իսկ ինձ համար ամեն բան պակաս և կարօտալի։ Ի՞նչ մարդ կը կարողանայ համբերել անօթութեան և ցրտի՝ կարօտ ամենայն մի պիտոյքի... Ո՛հ, ո՛հ, չես հասկանում և չես զգում և ահա այդ է պատճառը, որ այդպէս խօսում ես քո մեծ մեծ չափերով։

Մօսին, ես քո հարազատ և արիւնակից եղբայրն եմ, եթէ օտար լինէի պիտի իմ կեանքին և քաջած նեղութիւններին դու ծանօթ չլինէիր, բայց եթէ խղճի մտօք և պարզ հոգով մտաբերելու լինիս, կըզգաս և կըհասկանաս, որ ներկայումս քո քաջած նեղութիւնը իմ քաջածների հարկերերորդը չի լինիլ, բայց դու որովհետեւ նեղութիւն քաշելու սովոր չես և միշտ պատրաստի է եղել քեզ համար ամենայն բան, այդ պատճառով չնչին տարաբաղդութիւնները քեզ մահու չափ ծանր են թւում. միթէ չե՞ս մտաբերում որ քաղցած, զուրկ և մերկ ժամանակս ես դիմեցի քեզ օգնութեան, բայց դու ինձ ոչ թէ օգնեցիր, այլ չարժանացրիր երեսդ անգամ տեսնելու և այնուհետեւ զգուշանում էիր ինձ հանդիպել ճանապարհների մէջ: Դու չէիր որ ուրախութեամբ օտարներին խնամք էիր տանում, իսկ ինձ զրկում: Իցէ թէ յետամիտ էիր և չէիր մտածում թէ օտարի կերածը միշտ կորուստ է, բայց հասկացողը կըհասկանար, թէ ինչ բնաւորութեան ենթակայ անձնաւորութիւն էիր:

Իսկ ես, Մօսին, այդպիսի բնաւորութիւն չունիմ և չեմ էլ ունեցել. ես ամեն ժամանակ և ամեն մի միջոց քեզ օգնելու պատրաստ եմ. ես այնպիսի օգնական չեմ, ինչպիսին էր քո անբըր, որ օգնեց քեզ իւր աղջիկը տալով և աշխատում էր խորամանկութեամբ քո ձեռքով անիրաւութիւններ անել: Իսկ ես քեզ մաքուր սրտով առաջարկում եմ իմ ունեցածից ընչի որ ունիս կարօտութիւն, առանց նեղութեան կտրող ես բաձարակապէս տանել և օգտուել որպէս քո սեպհականութիւնը:

—Օսին, իմ աներն ինձ մի անիրաւութիւն արաւ, որ իւր փչացած դուստրը ինձ կնութեան տուեց: Ես թերամտութեամբ աղջկայ և իւր հօրն ու մօր բնաւորութեանը ծանօթ չլինելով առանց որոշելու ամուսնացայ և վերջը զղջացի, բայց ուշ էր: Այնուհետեւ ես իմ աներոջ ձեռքին խաղալիք եղայ, նոյնպէս և կնոջս ստրուկը և գերին: Անցածն անցել է, ուղղել այլ ևս չի կարելի, եթէ մի այլ բան ունիս, ասա:

—Մօսին, խոհեմ և խորամիտ մարդը որքան

և կինը անպիտան լինի, կարող է կանոնաւորել: Ես չեմ ասում կորածների համար, այդպիսի կանայք բացառութիւն են կազմում. ուղիղն ասել և շատ անգամ ամուսիններն են պատճառ դառնում իւրեանց կանանց կորստեան:

Պու գիտութեամբ ամուսնացար տանուտիրոջ դստեր հետ, որ նորա հիմն աւագի վերայ դրուած գոյքին և կարողութեանը տէր դառնաս, բայց թէ քո և թէ աներոջդ իւրաքաչիւրիդ միմեանց խաբէութիւնները անցնում էին հետզհետէ աննշմարելի մասնաւոր հետքեր թողնելով, այնպէս որ դուք փամփուշտի նման ուռեցաք, մեծացաք և յանկարծ տրաքուեցաք:

Քո բնաւորութեան հետ ես աւելի ծանօթ լինելով նկատում էի, որ դու երբէք միտ չէիր դարձնում, թէ աշխարհի ապրուստը ինչ ճանապարհներով և ինչ աշխատութիւններով են ձեռք բերում մարդիկ: Պու տեսնում էիր, որ քո աներոջ տան մէջ ամեն բան պատրաստի էր քեզ համար և կարծում էիր որ այդ պատրաստութիւնքը քո առաջադիմութեան պտուղներն էին և քո

շնորհքները: Բայց ոչ, այնպէս չէր, դու քո հաշուի մէջ խաբուած էիր, այն ամենը դէպքի բերմամբ էր և ոչ թէ քո ջանքով առաջացած. միտդ բերում ես արդեօք իմ կրած նեղութիւնն ու թշուառութիւնը: Ես իմ չարքաշ աշխատութեամբ և այլոց ծառայելով մի փոքր կտոր հաց հագիւ կարողանում էի ճարել, եթէ թան ևս գտնէի, այդ իմ լաւագոյն ճաշն էր, քանի որ շատ օր առանց ոչինչ ուտելու էի անցուցանում և կամ կանաչիք կամ անտառի խակ և հասուն պտուղներով ստամոքսս էի լքցնում: Մօսին, ճմարիտն ասա՛, սո՛ւտ են ասածներս:

Մօսն լուռ էր, համոզուած էր Օսինի ասած ճմարտութիւնների վերայ, բայց դարձեալ աչքերից թափում էին նախանձի և առեւելութեան ոխերը դէպի եղբայրը:

— Վերջապէս Մօսին, ասաց Օսինը, ինչ բանի կարօտութիւն ունիս, կարող ես իմ տանից վերցնել առանց քաշուելու և ամաչելու թէ ցորեան, թէ գարի, թէ ոչխար, թէ կով, թէ եզն և թէ այլ ամենայն ինչ, և այն ոչ թէ հիմա, այլ ամեն ժամա-

նակ, երբ հարկաւոր կըլինի գնա՛ ջոկիր և տա՛ր:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Անցել էին երկար ու ձիգ տարիներ այն օրից, երբ օրիորդ Կարօտութիւնը Օսինին պատահել էր անտառի մէջ:

Ահա մի օր Օսինը իւր վերնայարկի պատըշ-
գաբումը միայնակ նստած՝ նայում էր և զուար-
ճանում իւր շուրջը պատող անտառախիտ լեռների
և դաշտերի կանչաւետ դալարիքներին:

Օրավարը կամաց կամաց հորիզոնից դուրս
գալու և աշխարհի օրը սկսելու վերայ էր
զբաղուած:

Օսինի աչքին ընկաւ այն ճանապարհը, որ
նա մի օր այս պահուս գնացել էր անտառը
յուսահատ և լի թշուառութեամբ, պատկերացաւ
նորա մտքի մէջ 30 տարի առաջ եղած այն դէպ-
քը, երբ նա պատահել էր անտառի մէջ օրիորդ
Կարօտութեան հետ:

Նա բոլոր մարմնով սարսուռ զգաց և վրը-

դովուեց:

Յանկարծ լսեց կանուխ առաւօտեան հնչող
սօսաւիւնի հետ մի խոր և նուաղ ձայն, կարծես
անտառի խորքերից էր դուս գալիս:

Ձայնը այնքան հեռուից էր գալիս, որ շատ
հնչումներ պարզապէս չէին հասկացւում:

Օսինը աչքերը դարձրեց դէպի աղօթարան, ուր
հեռում երևում էր իւր նախկին կիսաւեր խրճիթը,
որից միայն հողակոյտի նշաններ էին մնացել:

Նա ականջը մեծ ուշադրութեամբ զբաղեցրեց
դէպի լսուած ձայնը և բոլոր ուշադրութեամբ
աշխատում էր ամեն մի հնչիւնն որոշակի լսել
և հասկանալ: Բայց ձայնը այնքան հատ ու կտոր
էր գալիս և հասնում իւր ականջին, որ նա չէր
կարող գաղափար կազմել և միտք հանել նորա
հնչմունքից:

Օսինը մրմնջալով դէպի աղօթարանը աղո-
թեց. — Ո՛հ Տէր, տիեզերաց կառավարիչ և համայն
բնութեան և ստեղծածոց կարգադրիչ Աստուած,
փառք և գոհութիւն քեզ՝ Ամենեկալիդ, բիւրաւոր
անգամ փառք թէ իմ անարժան բերանից և թէ

բոլոր էակներից: Դու ինձ քո հայրական գլխոյ
և խնամոց տակը առնելով պահեցիր և ազատեցիր
փորձանքներից և ներկայումս նոյնպէս պահում
ես ոչ թէ միայն ինձ և իմ որդոց, այլ բոլոր քեզ
ճշմարտութեամբ հաւատացողներին և օրհնող-
ներին:

Օսինը դեռ փառաբանութիւնը չէր աւարտած՝
նա լսեց նոյն ձայնը աւելի պարզ և հասկանալի:

— «Օսին, ես օրհորդ Կարօտութիւնն եմ. քեզ
խոստացայ և գերեզմանիս մէջ երգուեցի քո
հրամանիդ համաձայն չներկայանալ միւս անգամ
քեզ»:

Երբ Օսինը այս հատ ու կտոր հասկանալի
ձայնը լսեց, դադարեց աղօթելուց:

«Օսին, շարունակեց ձայնը, ես իմ խոստումը
պահեցի, բայց առանձին պարտականութիւն եմ
զգում աներեւոյթաբար այս մի քանի խօս-
քերը քեզ ասելու: — Օսին, մի ժամանակ քեզ սի-
րում էի անսահման սիրով, բայց հիմա ատում եմ
քեզ նոյնպէս անսահման ատելութեամբ: Ես ոչ
թէ միայն քեզ եմ ատում, այլ ատում եմ և

քո զաւակներդ, որովհետեւ նոքա նոյնպէս սնուած
են և զարգացած քո անիրաւ դաստիարակութեամբ:
«Իմ սիրեկանները նորանք են, որոնք հակուում
են և սիրում են ծուլութիւն, պղերգութիւն և
անգործունէութիւն. ըստ որում նորանք միայն
ինձ հետ կը զբաղուին և ինձ կը փայփայեն. նորանք
այլ ևս ժամանակ չեն գտնում պարապելու աշ-
խատութեամբ և գործով: Ես մարդկանց շատ
հազիւ եմ մարմնով ներկայանում. ներկայանում
եմ միայն այն մարդկանց, որոնց գերագոյն սիրով
սիրում եմ: Դու ինձ ատեցիր իմ այնքան ջերմ
սիրոյս համար ուրեմն և ես ատեցի քեզ բոլորովին
և ունէի իրաւունք ատելու: Ես ծնուել եմ մարդ-
կային սերնդի ծնունդուց առաջ և կրմահանամ,
երբ մարդկային սերունդը կը վերջանայ աշխարհից:
Հօրս անունն է ծուլութիւն, մօրս անունը հեշտու-
թիւն, եղբօրս է պարապութիւն, իսկ ինձ կոչում
են, ինչպէս գիտես, Կարօտութիւն: Դու որ ինձ
չսիրեցիր, կարծում ես որ սիրականներ չունիմ,
համարեա աշխարհի ամենամեծ մասը ինձ սիրում
է և շարունակ իմ սիրովն է տոչորւում: Մարդ-

կուլթեան երկու սեռն ևս, զառամեալ ծերունիներից սկսած, մինչև թարմ մանուկները ինձ սիրում են ջերմ սիրով: Ինձ դու խաբէութեամբ գերեզման դրիր, իսկ քո եղբայր Մօսինը քեզ նախանձելով՝ ինձ ազատեց, որ զամ քեզանից իմ ոխը հանեմ, բայց ես ուխտազանց չգտնուեցայ իմ վճռի դէմ: Թէև նա ինձ շատ խնդրեց, բայց ես նորա խնդիրն անտես արի, իսկ քո փոխարէն սերտ սիրով նորան սիրեցի և պիտի սիրեմ յաւիտեան թէ իրան և թէ ժառանգներին:

«Մեր գերդաստանի թագաւորութեան ոյժը աւելի տարածւում է արևելեան աշխարհների սահմաններում, քան թէ արևմտեան աշխարհներում: Արևմուտքում բնակող ժողովուրդները չարաչար ատում են իմ հօրս ու եղբօրս, իսկ ինձ և մօրս չափազանց սիրում են: Կարծես բնութիւնը նորանց դատապարտել է աշխատելու և մտածելու. իսկ արևելցոց բնութիւնը թողել է իւրեանց կամքին: Այնպէս որ եթէ հարկը չստիպէ, դէպքը չբերէ, չպատրաստէ, նոքա երբէք չեն հարկ համարում ճնշուել մտած-

մունքների և հոգսերի մէջ, բարեկենցաղութեան և յառաջագիմութեան գործին պէտք զալու: Թէև դու գտնւում ես արևելքում, բայց դու բացառութիւն ես. ես նկատում էի, որ դու աշխատում էիր գործելու, պարապ չմնալ, այդ հակառակ էր իմ սիրային սրտին և իմ գաղափարին:— Ե՛հ ինչ արած, դու ինձ յաղթեցիր, դորա փոխարէն ես իմ քնքոյշ սիրտը քեզ չնուիրեցի, այլ նուիրեցի այն միլիօնաւոր արարածոց, որոնք ինձ ծուներ էին իջեցնում՝ նորանց տուի իմ սէրն ու զգացմունքը:

«Ես չեմ զարմանում քո վերայ, ուրովհետև քեզ նման բիւրաւոր անձնաւորութիւններ եմ տեսել աշխարհի մէջ, որոնք ինձ ատում են և անում են ինչ որ ինձ հակառակ է, ինչպէս հակառակ է սևը սպիտակին: Ի վերջոյ ես քեզ գերեզմանիս մէջ խոստացայ չներկայանալ մարմնով, այնպէս և կատարել եմ առանց այլևայլութեան, որովհետև ես խօսում եմ քեզ հետ շատ հեռու անտառից, բայց ոչ մարմնով, այլ անմարմին, իբրև ուրուական:»

«Լսիր վերջի խօսքս, թէ դու և թէ քո յետնորդը երբ և իցէ իմ գերդաստանի մի անձնաւորութեան, այն է հօրս, որ է ծուլութիւն, մօրս, որ է հեշտութիւն, եղբօրս՝ որ է պարապութիւն, և ինձ՝ որ եմ կարօտութիւն, հետ բարեկամութիւն չանէք, նոքա որքան էլ ձեզ սիրեն, դուք ասեցէք, թէ և ծանր է այս ձեզ, բայց պէտք է ամենայն ճիգ, աշխատութիւն գործ գնէք մեզ հակառակ լինելու, եթէ ուզում էք այս և յաւիտենական աշխարհի մէջ երջանիկ լինելու:

«Մենք Արարչի հետ վէճ ունինք և մշտապէս հակառակ ենք, սի գիտէ երբ այս կրկերջանայ: Այն էլ լաւ գիտենք, որ եթէ վերջացաւ վայր մեզ կըտանէ:

«Արդարեւ առաջի անգամին ես քեզ սիրում էի սերտ սրտով, որովհետեւ իմ իսկ պատկերս էիր, ըստ որում կարօտութիւն ասած բուն բար-բառը ես քեզ վերայ տեսայ: Բայց երբ ստուգեցի, որ կայտառ պատանի ես և աշխատութեան համար ամեն ճիգ գործ ես դնում, անգամ ցանկանում էիր անտառի մէջ բնակուել և գազանաց հետ

ընկերութիւն անել, սիրտս քո վերայ ցաւեց, մարմին մտայ և ներկայացայ քեզ, որպէս մի դեռափթիթ օրիորդ և քո սիրոյ համար քեզ հետ մտայ քո կիսաւեր խրճիթը՝ ցանկանալով քեզ ինձ գերի անել, բանն այս է, որ որքան դու ինձ արհամարում էիր, ես աւելի շատ էի սիրում քեզ: Այնքան գերուեցայ քո սիրուց, որ քո ձեռքով գերեզման մտայ: Բայց ինչպէս յաջողակ պատահեց, որ քո եղբայրը, Մօսին, քեզ հետ նախանձ ունենալու պատճառով եկաւ ինձ գերեզմանից հանեց, այն պատճառաւ որ ես գամ քո մօտ բնակիմ և սկզբի դրութեան մէջ ձգեմ քեզ: Նորա պահանջն ալլ ևս ես չէի կարող կտաարել, ըստ որում այնուհետեւ իմ իրաւունքս չէր»: Այսպէս երկար ու բարակ խօսելուց յետոյ օրիորդ Կարօտութեան ձայնը հետզհետէ նուաղում էր և անհասկանալի էր դառնում Օսինի ականջին: Օսինը երբ նկատեց որ ալլ ևս չէր գալիս օրիորդ Կարօտութեան ձայնը շուարած նստաւ, մտածելով դիպուածի վերայ: Իջաւ պատշգամբից ներքեւ և գնաց իւր տնտեսութեան վերաբերեալ գործերը հոգալու:

Ծառաներին պատուիրեց գնալ անտառից փայտ կրել, որդոցը հրամայեց գիւղատնտեսական այգին մշակել, ինքը գնաց իւր սեպհական ջրաղացը թէ ստացած պտղեաց և թէ մեքենայի որպիսութեան դրութիւնը տեսնելու և կարգաւորելու։ Ահա երեկոյեան հօտը գալիս էր տուն, կթել, տեղաւորացնել՝ աղախիսները կանգնած էին և սպասում։ Օսինի տունն այնպէս կարգադրուած էր, որ թէ գարնան, թէ ամռան, թէ աշնան և թէ ձմեռուայ շարունակ պարապմունքը միշտ կար և երբէք անգործ և պարապ նստող չկար, բացի ծերունի Մելիք-Վիրապից և նորա կին Շուշանից, որոնց ինքը խնդրում էր միայն վերահասութիւն գործեն և ոչ թէ գործով պարապեն։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Մի օր ծերունի Մելիքը իւր մօտ կանչեց Օսինին և նորա բոլոր ընտանեացը։ Օսինը շատ զարմացաւ Մելիքի այս հրաւերի վերայ, առաւ իւր հետ ամենքին և գնաց Մելիքի սենեակը,

որտեղ ծերը անկողնու մէջ պարկած համարեալ վերջին շնչի տուրեւառութեան մէջն էր գտնուում։ Մելիքը նուազ ձայնով պատուիրեց նոցա նստել իւր անկողնու շուրջը։ Ապա նա լոյսը կորցրած աչքերով դարձաւ դէպի Օսինը և ասաց։

— Օսին, որդի, ես շատ էի փափագում այս օրուան, որ Ամենաբարի Աստուածն ինձ արժանացրեց։ Գոհութիւն և փառք նորա ամենակալ կարողութեանը։ Ես բաժանուում եմ աշխարհի մարդկային ընկերութիւնից, ծանկանում եմ մի քանի խօսք ասել քեզ, քո ընտանեաց ներկայութեամբ. բոլոր սրտով ուրախ եմ, որ ես քեզ ընդունեցի որդեգիր և ժառանգ։ Դուք ինձ այնպիսի որդի եղաք, որ ճշմարիտը պէտք է խոստովանուել, հարազատ որդին չէր կարող երբէք լինել։ Ես է բոլոր սրտէ խնդրում եմ ամենակարող Արարչից, որ ձեր դեռափթիթ զաւակները զօրանան, զարգանան և լինին ձեզ արժանի որդիք, ինչպէս որ դուք ընտիր և արժանի որդի եղաք ինձ։ Թող Արարիչ Աստուածը նորանց և ձեզ պահէ իւր խնամքի ներքեւ առանց մի վտանգի և փոր-

ձանքի: Ես նոյնպէս ցանկանում եմ և պատուիրում եմ, որ դուք և ձեր որդիքը, որպէս իմ իսկական ժառանգներս, իմ չնչին կարողութեան վերայ տէր լինելով, լինելիք և տէր իմ մականուանը: Գնա՛, երջանկացիր Աստուծոյ օրհնութեամբ և իմ սրտի ցանկութեամբ: Վերջի խօսքերը հազիւ ճնշուած և չորացած կոկորդից դուրս էին գալիս ծերունի Մելիքի բերանից: Նա լուռ մնաց. իսկ Օսինը համբուրեց նորա ձեռքը և որդոցը համբուրել տալուց յետոյ հեռացրեց նորանց Մելիքի մօտից: Ծերունի Մելիքը առաւօտն արդէն չկար, կնքել էր իւր մահկանացուն: Շատ երկար միջոց չտեւեց, Մելիք Վիրապից յետոյ մահացաւ և նորա մօուսինը՝ ծերունի Շուշանը: Օսինն զգաց ծերունիների պակասութիւնը և շատ ցաւեց:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Մի երեկոյ՝ երբ Օսինենց տան ցերեկուայ բոլոր գործերը վերջացրած և հաւաքուած էին թէ որդիքը, թէ ծառայքը և թէ ծառայող կանայք,

Օսինը նկատեց, որ բոլոր իւր տան մէջ գտնուած անձնաւորութիւնները ներկայ են, նստեց նա սեղանի գլուխը և խօսեց յետագայ խօսքերը իւր զաւակներին: Սիրելի որդիք. ձեռք սրտի ցանկութիւնն է, որ դուք մաքուր սրտով ճանաչէք ձեր Արարչին և ձեր յաջողութեան և անյաջողութեան միջոցին աղօթէք նորան. դուք պէտք է գիտենաք, որ թէ դուք և թէ այս գիւղի միջի մարդիկ են: Բոլորեքեան իսկ և իսկ ձեզ նման մարդիկ են: Նորանք չունեն կարողութիւն, չունեն գործ և չունեն ուտելու հաց. իսկ դուք ոչ թէ հաց, այլ ունիք ձեզ համար պատրաստի կաթ, սեր, կարագ, մեղր, մշտապէս գառան միս և այլ և այլ զանազան խորտիկներ և զանազան ձկնեղէններ և այլն: Ինչ էք կարծում, չլինի դուք համոզուած էք թէ այս պարգեւներ տուողը ձեր ազգականն է և արիւնակից բարեկամը, որը ձեզ համար այսպէս յաջողութեամբ պատրաստում է: Ո՛չ, դուք համոզուած պէտքէ լինէք, որ աշխարհի բոլոր բարիքը բոլոր արարածների վերայ բաժանուած է և ոչ թէ միայն ձեր վերայ, Ժիր և ձեռնհաս մարդը շուտով

է ձեռք բերում և վայելում, իսկ թմրած և դանդաղը մնում է զրկուած ամեն բարիքներից։ Սա՛յայն գտնուում են աշխարհիս մէջ և այսպիսի մարդիկ, որոնք գիտութեամբ և դիտմամբ զրկուած են իրանց այն բարիքները վայելելուց, և հազար անգամ ձեռնհաս են, այլ բռնի և զանազան խաբե-բայ պարագաներով են ձեռք բերում։ Ձեզ ճշմարի-տըն եմ ասում, որ շատ ծանր և դժուարին է վճռել թէ արդեօք ի՞նչ օգուտ պիտի ունենայ այն անձը, որ վճռել է իւր կեանքը անցուցանել անմարդա-բնակ մի քարաժայռ այրի մէջ, և այն անձը, որ ձեռնհաս չէ իւր աշխատութեամբ օրական պարէն հայթայթելու, այլ նա զանազան խաբեբայ ճա-նապարհներով է իւր հացը գտնում։ Կան այնպի-սիները, որոնք չեն աշխատում, պատրաստ ունեն ամեն ինչ, բայց երբէք մտքերից չեն անցկաց-նում աշխարհի մէջ գտնուած բիւրաւոր կարօ-տեալներին, որոնցից շատերը գուցէ հազար անգամ թէ խելքով և թէ բնաւորութեամբ իւրեանցից ազնիւ են, բայց թշուառ են և զուրկ կենսական պիտոյքներից։ Այս հարցի վճռին, թէ ինչու

մէկն ուտում է և միւսը զրկում է, կրմնայ նախախնամութեան երկայնամիտ կարգադրու-թեանը. միայն մենք մեր կեանքի մէջ տեսնում ենք, որ շատ անգամ փարթամ և հարուստ մար-դիկ ինչպէս առաջ են գնացած, նոյնպէս սկսում են յետ երթալ. շատ անգամ երեկուան կարօ-տեալները, որ թշուառութեանց ձեռքին խաղալիք էին, այսօր երջանկութեան և յաջողութեան մէջ են։ Եթէ այսպէս է, ուրեմն ոչ ոք իրաւունք չունի իւր ունեցածի վերայ վստահանալ. թող ոչ աղքատը տիւրի, ոչ հարուստը ուրախանայ։ Այս իսկ պատճառաւ, սիրելի զաւակներս, ես ձեզ աւանդում եմ իմ հայրական պատուէրս. — Առաջին՝ դուք պէտք է բոլորովին հեռու մնաք չուայութեան և զեխութեան տանող կեանքից, այդպիսիների կեանքը կլլինի կարճակեաց, իսկ եթէ երկարակեաց էլ լինի, կլլինի թշուառ և աղքատ։

Ընդհանրապէս՝ պատուիրում եմ ատել ի բոլոր սրտէ ծուլութիւն և պարապութիւնը այնպէս, ինչպէս որ պիտի ատէիք այն անձնաւորութեանը, որը ոչ թէ միայն ձեռքից ունեցած օրական հացը

խլում է, այլ և սուրը հանած ձեռին պատրաստ-
ւում է ձեզ սպանել: Երբորդ՝ աշխատեցէք միշտ
սակաւապէտ լինել, որովհետեւ աւելացածը միշտ
ձերն է, եթէ ձեզ էլ չմնայ, կըմնայ ձեր ընկերին,
իսկ ընկերին մնալով՝ հաւատացնում եմ ձեզ, որ
գուք ոչ մի կորուստ չէք ունենայ:»

Օսինը վերջացրեց իւր խօսքերը և ընտանեկան
սեղանից վեր կացաւ, պատուիրելով իւրաքան-
չիւրին գնալ հանգստանալ և առաւօտը վաղ
զարթնելու ամեն մէկը իւրեան ստանձնած գործին
երթալ...

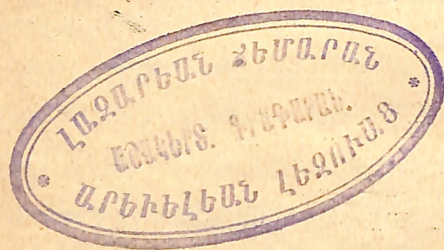
Օսինը շատ ցաւեց, երբ մի օր լսեց, որ իւր
եղբայր Մօսինը գիւղից անյայտացել է. նա մտադիր
էր մի քանի ժամանակ եղբօրը իբրեւ դաս թողնել
առանց ուշադրութեան և ապա մասնակից անել
նորան իւր մեծ կարողութեանը, բայց եղբայրը
գործը այդ վախճանին չհասցրեց:

Մօսինը վատնելով իւր ունեցածը և ձան-
ձրացած լինելով իւր ընտանեկան շարունակ ան-
բաւականութիւններից և անընդհատ կռիւներից,
մի գիշեր գլուխը առաւ կորաւ: Կինը վաղուց

արդէն մեռել էր, միակ թշուառ արարածը, որ
մնացել էր նորա անչափահաս աղջիկն էր, որ
Օսինը եղբօր կորչելու երկրորդ առաւօտը առաւ
իւր ընտանեկան շրջանի մէջ, գգուեց, փայփայեց
և խնամեց իւր սեփական զաւակների նման:

Մելիք-Վիրապի վերջին պատուէրը սրբու-
թեամբ կստարուեց: Բոլոր գիւղացիք Օսինի
յատուկ խնդրանք նորան անուանեցին Մելիք-Վի-
րապ, իսկ տան կոչումը միշտ մնաց Մելիք-Վի-
րապենց լիքն օջաղ:

Օսին իւր եղբօր Մօսինի անյայտանալուց յետոյ
գեռ երկար միջոց ծաթեր գիւղում ապրեց, ամուս-
նացրեց իւր եղբօր Մօսինի աղջկան, Վարդուհուն,
մի առույգ, աշխատասէր պատանոյ հետ, կար-
գաւորեց նրանց գեղջկական բոլոր հարկաւորեալ
պիտոյքները, թողեց նրանց բնակութեան համար
Մելիք-Վիրապի մնացեալ մի հին տուն, իսկ
ինքը իւր ամբողջ գերդաստանն առած դուրս եկաւ
Ծաթեր գիւղից, գնաց գէպի Սիւնեաց երկիրը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0153177

